

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 1 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att borgmästaren *Knut von Geijer* på grund av luftrörskatarr med feber är under de närmaste dagarna oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 31 mars 1925.

Erik Tengstrand,
leg. läkare.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella konventionerna angående godsbefordring å järnväg samt angående befordring å järnväg av resande och resgods; samt

nr 105, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 17 och 18.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för ett obligationslån, avsett att upptagas av Torne och Muonios gränsälvars flottningsförening;

nr 28, i anledning av väckt motion om anslag till understöd åt Harviks fiskodlingsanstalt; och

nr 29, i anledning av väckt motion om inrättande av två laboratorstjänster i fiskeribiologi.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 40—45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkten 49.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 50—52.

Lades till handlingarna.

Punkterna 53—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63—66.

Lades till handlingarna.

Punkten 67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 68—74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 85 och 86.

Lades till handlingarna.

Punkten 87.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 88 och 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90 och 91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Lades till handlingarna.

Punkterna 93 och 94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till uppehållande av en mejeri- och lantbrukskonsulentbefattning i London samt en konsulentbefattning i Riga för tillvaratagande av det svenska lantbrukets och fiskets samt därmed sammanhängande intressen i Estland, Lettland, Litauen och Polen anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 39,000 kronor.

*Anslag
till lantbruks-
konsulenter i
London och
Riga.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till uppehållande av en mejeri- och lantbrukskonsulentbefattning i London samt en konsulentbefattning i Riga för tillvaratagande av det svenska lantbrukets och fiskets samt därmed sammanhängande intressen i Estland, Lettland, Litauen och Polen anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 37,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Hellström*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr statsrådet **Linders**: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande yttrat, att utskottet icke anser tillräckliga skäl föreligga att i denna punkt frångå lantbruksstyrelsens förslag, och därför har utskottet prutat på det belopp, Kungl. Maj:t begärt i anslag för en lantbrukskonsulent i England. Mig förefaller det dock, som om det finnes ganska goda skäl att gå med på det högre ersättningsbeloppet. Jag har utgått ifrån, att man skulle kunna jämställa denna tjänsteman med vissa befattningshavare i utrikesdepartementet med hänsyn till den vikt och betydelse, lantbrukskonsulentens verksamhet i England äger för avsättningen av vårt jordbruks kvalitetsprodukter. Jag kan bland annat nämna till jämförelse med den avlöning, som skulle tillkomma lantbrukskonsulenten enligt utskottets förslag, att t. f. andre legationssekreteraren i London uppbar en ersättning av 14,512 kronor, militärattachén därstädes erhöles 22,600 kronor och marinattachén 25,228 kronor. Socialattachén, som man kanske närmast kan jämföra lantbrukskonsulenten med, åtnjuter en gottgörelse av 18,000 kronor. Om man vid jämförelsen skulle nämna den ersättning, som den danske lantbrukskonsulenten i England åtnjuter, kommer man till en summa av 31,400 kronor. Då det är bekant, att Danmark genom att bearbeta marknaden har skaffat sig betydande inkomster på försäljningen av bättre lantbruksprodukter till England och man för detta resultat huvudsakligen har att tacka utvecklingen av en god organisation, ledd av en duktig karl ute på

Anslag
till lantbruks-
konsulenter i
London och
Riga.
(Forts.)

handelsområdet, måste man säga sig, att det finnes ganska stor plats även för vårt land och för vårt lands produkter inom denna marknads ram. Det är då av stor vikt, att man avlönar den person, man här skall lita till, på ett sådant sätt, att han kan både hava arbetsglädje och i allmänhet får tillfälle att fullgöra sitt värv efter de pretentioner, man kan hava på honom i utlandet.

På grund av det sagda kan jag därför icke underlåta att betona, att jag, efter mitt sätt att se, haft goda skäl för min hemställan om ett högre anslag än det, som jordbruksutskottet här velat vara med om.

Herr Sederholm: Då utskottet vid behandlingen av denna fråga gått in för den uppfattning, lantbruksstyrelsen hävdad, har det skett därför, att utskottet ansett denne tjänsteman böra ställas i jämförelse med motsvarande tjänstemän i andra länder. Vi hava redan nu en sådan expert i Riga. Vi hava haft en dylik anställd i Berlin, och det är ifrågasatt, att befattningen där skall återupprättas, liksom även att sådana befattningar skola inrättas på andra platser. Utskottet menar nu, att i avlöningshänseende bör här råda en viss likformighet på detta område, och det är, vad lantbruksstyrelsen också velat hävda i sitt utlåtande. Att i löneavseende jämställa denne man med befattningshavarna i utrikesdepartementet och endast åt denne tjänsteman giva sådana löneförmåner, som dessa hava, synes utskottet mindre lämpligt.

Här har nu statsrådet föreslagit, att till expenser för konsulenten skulle anslås ett belopp av 9,000 kronor i stället för av lantbruksstyrelsen föreslagna 10,000 kronor. Erfarenheten har dock visat, att på detta expensanslag, som utgår mot redovisningsskyldighet, väl behöves 10,000 kronor, för att experten skall kunna fylla sin uppgift, ligga ute på resor och stå i beröring med folk i olika delar av landet. Sparsamhet på denna punkt torde därför menligt inverka på hans verksamhet, och enligt min uppfattning är följaktligen lantbruksstyrelsens förslag i denna del väl motiverat.

Vad beträffar konsulentens löneförmåner i övrigt, skulle han komma att stå betydligt över en byrådirektör i avlönning, fränsett det extra tillägg, som utgår efter de högre levnadskostnader, vilka äro beräknade för vistelsen i utlandet. Dessa äro noggrant avvägda efter skillnaden i index och efter skillnaden i levnadskostnader, som råda här och i England. Under sådana förhållanden anser jag, att de löneförmåner, som av utskottsmajoriteten äro föreslagna, väl motsvara vad han bör hava. Den jämförelse, som här gjorts med den danska lantbruksexperten, vilken tjänsteman arbetar för det danska lantbruket i England, torde knappast anses tillfyllest, utan vara rätt så missvisande. Vi måste nämligen betänka, att den danska verksamheten är oerhört mycket mera omfattande och krävande än vad den svenska är. Danmark har en mycket stor smörexport på England, under det vi knappast hava någon. Den danska fläskexporten till detta land är också många gånger större än den svenska. Den danske konsulentens arbete kommer därför givetvis att vara mycket mera krävande, och att här ifrågasätta, att vår lantbrukskonsulent i avlöningshänseende skall ställas i jämbredd med den danske, kan under sådana förhållanden icke vara riktigt.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellström: De skäl, jordbruksutskottet kunnat åberopa till stöd för sitt förslag, hava ganska fullständigt blivit anförda av den siste ärade talaren. Jag har emellertid icke kunnat bliva övertygad om riktigheten av dessa skäl. Här gör man en jämförelse mellan avlöningsförhållandena för en tjänsteman i London och tjänstemän, som äro anställda i lantbruksstyrelsen, och man säger, att ifall riksdagen skulle gå med på det förslag, Kungl. Maj:t framlagt, skulle

det förhållandet komma att inträffa, att denne tjänsteman i London komme att få något högre lön än en byrådirektör i lantbruksstyrelsen, vilket man icke ansett vara riktigt. Jag vill hemställa till kammarens övervägande, om detta verkliga kan anses vara ett skäl, som är bärande, då det gäller att avväga avlöningsförhållanden för en tjänsteman i utlandet och särskilt på en sådan dyr ort som London. Jag har för min del icke kunnat finna, att detta skäl har någon som helst bärkraft.

Vidare har man sagt, att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag denne tjänsteman i London skulle komma att få mycket större avlöningsförmåner än motsvarande tjänsteman i Riga. Det resonemanget är icke heller hållbart, ty Kungl. Maj:ts förslag innebär, att arvodet -- det är nämligen icke lön utan arvode, som utgår -- till dessa båda tjänstemän utgår med precis samma belopp, 9,000 kronor. Sedan har i fråga om ortstillägget någon skillnad blivit genomförd och även beträffande expensanslaget. Kungl. Maj:t har icke ansett det nödvändigt, att motsvarande tjänsteman i Riga, med de valutaförhållanden, vilka som bekant där råda, skall åtnjuta samma ortstillägg som motsvarande tjänsteman i London. Detta anser jag vara riktigt. Jag finner sålunda, att även detta utskottsmajoritetens skäl icke kan anses på något sätt hållbart. Däremot anser jag den princip, Kungl. Maj:t anlagt på denna fråga, vara alldeles riktig, nämligen den, att om man skulle bedöma, huru en jordbrukstjänsteman i London skall vara avlönad, bör man jämföra honom med motsvarande befattningshavare i London och icke med motsvarande befattningshavare hemma i lantbruksstyrelsen eller i Riga eller i Japan eller på något annat ställe i världen.

Då nu statsrådet här framhållit, att även med det förslag Kungl. Maj:t framlagt denne lantbrukstjänsteman i avlöningväg kommer betydligt under motsvarande befattningshavare, som äro anställda i England på utrikesdepartementets stat och även i fråga om ortstillägg och avlöningsförmåner kommer mycket under vad som tillkommer motsvarande befattningshavare, som avlönas av våra grannländer, har jag för min del funnit, att det föreligger mycket goda skäl att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det enda egentliga motivet för utskottets förslag har varit, att lantbruksstyrelsen lagt avlöningsförhållandena efter något andra grunder och därvid ökat expensanslaget och minskat ortstillägget. Lantbruksstyrelsen har emellertid i sin utredning framhållit, att dess förslag var det lägsta, som kunde komma i fråga. Då gäller det, huru man skall tolka detta ämbetsverkets uttalande om det minsta beloppet. Jag tycker icke, att det är någon orimlig tolkning, om man tolkar det på samma sätt som Kungl. Maj:t, så att man tillägger 1,000 kronor och således får ett utgiftsbelopp på 1,000 kronor mera. Realiter är det denna skillnad på 1,000 kronor, som man skulle kunna bespara. Nu är det visserligen sant, att man bör göra alla möjliga besparingar, men då man icke har starkare motiv för sitt förslag om besparing än i detta fall, tycker jag, att riksdagen icke har någon anledning att frånga Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag, herr talman, yrkar bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ännu gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hellström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

*Anslag
till lantbruks-
konsulenter i
London och
Riga.
(Forts.)*

*Anslag
till lantbruks-
konsulenter i
London och
Riga.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rösta för ja-propositionen.

Punkten 96.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 97—99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100 och 101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 102 och 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—107.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 123 och 124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125—127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 128 och 129.

Lades till handlingarna.

Punkterna 130—152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 158.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bestämma antalet ordinarie befattningar hos statens meteorologisk-hydrografiska anstalt på följande sätt: *Anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.*

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 1
2 byrådirektörer	B 28
2 förste statsmeteorologer	B 26
2 förste statshydrografer	B 26
2 statsmeteorologer	B 21
2 statshydrografer	B 21
1 kansliskrivare	B 11
2 förste expeditionsvakter	B 7
5 förste kanslibiträden	B 7
4 kanslibiträden	B 4;

dels godkänna följande ändrade stat för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

S t a t.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 139,900
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	» 6,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. »	71,000

Förslagsanslag kronor 216,900;

dels ock, vid bifall härtill, höja det under anslagstiteln statens meteorologisk-hydrografiska anstalt uppförda ordinarie förslagsanslaget till avlöningar, nu 189,700 kronor, med 27,200 kronor till 216,900 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten, med förmälan att utskottet under följande punkter komme att göra hemställen beträffande vissa under punkten tillstyrkta extra anslag, hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningar hos statens meteorologisk-hydrografiska anstalt på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	A 1
2 byrådirektörer	B 28
2 förste statsmeteorologer	B 24
2 förste statshydrografer	B 24
2 statsmeteorologer	B 21
2 statshydrografer	B 21
1 kansliskrivare	B 11
2 förste expeditionsvakter	B 7
5 kanslibiträden	B 7
4 kontorsbiträden	B 4;

Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.

b) godkänna följande ändrade stat för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

S t a t.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag .	kronor 134,400
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	» 6,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. »	61,200

Förslagsanslag kronor 201,600;

c) vid bifall härtill höja det under anslags titeln statens meteorologisk-hydrografiska anstalt uppförda ordinarie förslagsanslaget till avlöningar, nu 189,700 kronor, med 11,900 kronor till 201,600 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Hellström*, som ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr **Hellström**: Detta är den enda punkt, på vilken jordbruksutskottet har föreslagit någon mera avsevärd nedsättning i Kungl. Maj:ts förslag. Detta har föranletts däruv, att jordbruksutskottet funnit, att meteorologisk-hydrografiska anstaltens undersökningar här i landet kommit att få en kanske väl stor omfattning i förhållande till andra arbeten för befrämjande av jordbruket och näringarna. Det har i jordbruksutskottet framhållits, att den utveckling, denna anstalt under sin skicklige och energiske chefs ledning har erhållit, varit så stor, att det kunde vara skäl för riksdagen att börja undersöka, huruvida det kan vara lämpligt, att denna anstalt får fortsätta att utveckla sig i samma tempo som hittills. Man har sålunda anfört, att år 1914, då den var fördelad på två anstalter, nämligen meteorologiska centralanstalten, som lydde under vetenskapsakademien, och hydrografiska byrån, uppgick sammanlagda statsanslaget för båda dessa institutioner till något över 150,000 kronor. Tio år därefter eller 1924, sedan anstalterna blivit sammanslagna, uppgingo utgifterna för de meteorologiska och hydrografiska undersökningarna till ett belopp av 437,000 kronor, och i innevarande års statsverksproposition har föreslagits en ökning av detta belopp med icke mindre än 149,000 kronor. Detta har icke kunnat undgå utskottets uppmärksamhet i dessa tider, då det sparas på alla möjliga områden.

Nu är det sant, att av detta stora belopp eller närmare 150,000 kronor, varmed anslaget nu skulle ökas, och som är ungefär samma belopp som anstalten i sin helhet hade till sitt förfogande år 1914, icke mindre än 85,000 kronor hava tillkommit på grund av en bokföringsåtgärd. Det behövs nämligen många telegram för väderleksunderrättelserna, och den telegrafifrihet, som anstalten förut åtnjutit, skulle nu upphöra. I stället skall telegramkostnaden upptagas, och denna har beräknats uppgå till icke mindre än 85,000 kronor. Men även om man frånräknar dessa 85,000 kronor, kvarstår ändock en ökning av 63,500 kronor, fördelade på nio poster, vilka antingen äro helt och hållet nya eller också äro ökade. Detta har gjort, att utskottet ganska grundligt nagelfarit denna stat i år, och utskottet har därjämte avlagt besök vid anstalten för att övertyga sig om behovet särskilt av den lokalutvidgning, som kräves för anstaltens arbeten. 1914 hade anstalten en liten och obetydlig lokal, som var alldeles otillräcklig. Nu kommer anstalten att i det nya statshuset för ämbetsverk på Kungsholmen få disponera en fil av 59 rum, och under sådana omständigheter har man velat göra jämförelser med andra institutioner. Det har då visat sig, när man gjort dessa jämförelser, att t. ex. lantbruksstyrelsen med dess statskonsulenter och en del andra underlydande har en stat, som går på 349,800 kronor. Sålunda har meteorologiska anstalten redan nu en stat som är mer än 146,000 kronor högre än staten för lantbruksstyrelsen med direkt

underlydande tjänstemän. Jämför man meteorologiska anstalten med statistiska centralbyrån, som också skall upprätta tabeller och statistik, visserligen icke över väderlek och hydrografiska förhållanden utan över en del andra förhållanden här i landet, så visar det sig, att statistiska centralbyrån har en stat på 342,800 kronor. Således skulle, om den i statsverkspropositionen föreslagna höjningen i förevarande anslag beviljades, meteorologiska anstalten få ett mycket större penningbelopp att röra sig med än statistiska centralbyrån, nämligen 243,200 kronor mera. Dessa jämförelser hade till följd, att i jordbruksutskottet uppstod en ganska stark önskan att göra en mycket skarp nedskärning på olika poster, helst dock sedan man undersökt förhållandena; och det uttalades den meningen, att här skulle besparingskommittén ha en mycket tacksam uppgift i att se till, på vilka områden man skulle kunna göra besparingar. Vi hava emellertid icke kunnat föreslå flera begränsningar än i fråga om ifrågasatt anslag till anordningar för nattsinalering vid vissa stormvarningsstationer och till anskaffande av radiomottagare vid sådana stationer, i förra fallet 4,000 kronor och i senare fallet 7,200 kronor, summa 11,200 kronor.

Det visade sig emellertid att även på det ordinarie anslaget förekommo en del poster, som man ansåg mindre lämpligt att lämna oanmärkta. Det var nämligen anslaget för upprätthållande av observationsstationer, som voro kvar efter de förra året avslutade fältarbetena för vattenfallsförteckningen. Här föreslogs en höjning i arvodena åt observatörer med 8,000 kronor, och vidare ifrågasattes en höjning av 9,828 kronor för avlöning av en extra ingenjör, ett skrivbiträde och en expeditivsvakt, vilka använts vid bearbetning av dessa uppgifter.

Inom utskottet förekom icke någon meningsskiljaktighet beträffande önskvärdheten av att i detta fall göra en nedsättning, men jag för min del ansåg, att det icke vore motiverat att nu utan vidare stryka detta anslag som var uppfört på ordinarie stat. Det är ett anslag, som utgår till arvoden åt personer vid observationsstationer i olika delar av landet. Det är ju visserligen icke stora belopp, som var och en har, men dessutom måste man ta hänsyn till att instrument äro förda till de olika stationerna och att det ifall anslaget nu utan vidare strökes skulle bli nödvändigt att föra bort dessa instrument och apparater, innan man gjort någon undersökning, om icke till äventyrs en del andra observationsstationer än dem, som övertagits från vattenfallsförteckningen, vore lämpligare att nedläggas. Majoriteten inom utskottet har emellertid ansett, att denna sak vore så pass klar, att den ansåg sig kunna hemställa, att anslaget helt och hållet skulle strykas. Jag för min del har föreslagit, att det skulle flyttas ifrån den ordinarie staten till extra stat, så att vederbörande anstaltsstyrelse och Kungl. Maj:t kunde bli i tillfälle att till nästa år göra den undersökning om begränsningar på detta område, som jordbruksutskottet ansett nödvändigt. Jag har ansett, att man i detta fall skulle, för att använda en meteorologisk term, låta anstalten först få en stormvarning genom ett dylikt överflyttande från ordinarie stat till extra stat och att man inte utan vidare borde skära av anslaget.

På grund av de olägenheter, som jag för min personliga del är övertygad om skulle följa av ett bifall till utskottsförslaget, ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den av mig vid denna och en senare punkt gjorda reservationen.

Herr andre vice talmannen: Det är ett faktum och på sätt och vis ett beklagligt faktum, att meteorologisk-hydrografiska anstalten i jordbruksutskottet har mötts av en viss irritation, en viss misslynthet. Man har, som den föregående ärade talaren sade, tyckt sig finna, att detta verk på kort tid blivit något väl dyrt, det har utvidgat sig väl hastigt eller, som en framstående representant för jordbruket uttryckt det: »Herr Wallén är litet väl expansiv.» Man

*Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.*

(Forts.)

Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.
(Forts.)

har, som den förre talaren nämnde, jämfört detta verk med andra, som äro äldre och som man har större respekt för, och funnit, att meteorologiska anstalten i kostnadsavseende gått förbi dessa äldre och mera ärevärdiga verk. Men därtill kommer här en annan omständighet, som gör denna anstalts ställning inför ett utskott av lekmän mera prekär än andra verks och institutioners, och det är, att menige man föga förstå den nytta och det gagn, som anstalten gör. I fråga om andra verk kan vem som helst förstå deras arbete, deras metoder och deras nytta, men inför detta verk står man frågande och undrande och kan inte göra sig ett omdöme, som man vågar lita på. Menige man — och vi äro ju sådana inom utskottet — säga sig, att trots dessa många och ideliga och överallt företagna vattenmätningar översvämma våra bäckar och floder lika friskt som förut och Mälaren aldrig värre än i våras. Och dessa väderleksförutsägelser och varningar, som anstalten skickar ut, tycker man icke äro så vägledande, som man skulle önska. De slå fel ibland och komma försent ibland. Lantmannen vet inte av någon fördel från anstaltens verksamhet. Och fisket? Ja, fisket åtminstone må väl ha nytta av dessa stormvarningar? Men där svarar en framstående målsman för denna näring: Fiskarna på västkusten, där de stora insatserna i det yrket göras, de fästa icke avseende vid dessa stormvarningar, ty denna näringsgren är numera utrustad med så stora och präktiga fartyg och sådan redskap, att fiskarna icke bry sig om varningarna, utan gå ut på fiske i alla fall. — Nå, jag tar för givet, att det finns utrymme ändå för hydrografisk-meteorologiska anstalten och att den gör nytta för sig, men det beklagliga är, att detta icke står klart och levande för vem som helst.

Det ena med det andra har gjort, att det yppat sig en tendens inom utskottet att söka hålla tillbaka och begränsa utgifterna så långt sig göra låte. Den differens, som föreligger mellan den ärade reservanten och utskottet, gäller de tillfälliga tjänstemän och stationer, som tillkommit för den mångåriga vattenfallsförteckningens skull. När nu denna, åtminstone i sina viktigare delar, är färdig, har den frågan uppstått, om icke dessa tjänstemän och dessa stationer borde indragas. Detta har emellertid chefen för verket icke velat vara med om, utan han vill fasthålla vid och bevara för verket alla dessa anordningar. Nu föreligger, som utskottet säger, icke någon utredning i berörda hänseende. Verkschefen säger endast, att det skulle ha en katastrofal verkan, om man indrog denna mängd observatörer och därmed förenade anordningar; det är ju några hundra stycken det gäller. Kungl. Maj:t har emellertid tagit på sitt ansvar hälften av denna katastrof, och nu har utskottet tagit på sitt ansvar att stryka resten. Man kan naturligtvis vara mycket tveksam inför detta förhållande och villrådlig, huru man skall handla, men det har syntts utskottet, som om den föreliggande bristen på utredning liksom hela den motivering, som den ärade reservanten förebragt för sitt yrkande, peka på ett bifall till utskottets hemställan. Det kvarstår ju för verkets räkning en utomordentligt stor mängd av observatörer och anstalter överallt ute i landet, det är ett vidsträckt nät av sådana anordningar, ett nät med små maskor; och skulle nu de observatörer, som varit särskilt anställda för vattenfallsförteckningen, gå bort, så tro vi, att därmed icke skulle ske någon så stor skada, som sagts från verkets chef. Dessutom har det irriterat utskottet, att man t. o. m. begär en vaktmästare för upppassning av de tvenne tjänstemän, som skulle bearbeta rapporterna från ifrågavarande observatörer. Det är otroligt, vad en sådan bagatell kan väcka ont blod.

Jag bekänner gärna, att för min del är jag lika tveksam som utskottets övriga ledamöter varit. På avdelningen stodo vi, kan jag nämna, hälften mot hälften, om jag minns rätt var det fyra för det förslag, som blev utskottets, och fyra för det, som blev reservationen, men när vi kommo till utskottet i plenum, var det, bortsett från den föregående talaren, ingen röst alls, som höjde sig för Kungl.

Maj:ts förslag och ännu mindre för det, som verkets chef påyrkat, utan det blev ett, på en enda röst när, enhälligt beslut om att gå fram på den linje, som blev utskottets.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Linders:** Det framgick av den siste talarens yttrande, att det egentligen var den allmänna känslan av fruktan för verkets våldsamma expansion, som gjorde utskottet redan från början betänksamt mot att tillmötesgå det anslagskrav, som var framlagt. Men det har väl också tydligt framgått, att en aktsamhet därvidlag, nämligen för att förhindra alltför kraftig expansion, redan gjort sig gällande från Kungl. Maj:ts sida, då en viss prutning där ägt rum. Det är ju klart, att en viss osäkerhet här kan råda, hur långt man skall gå i fråga om att spara. Efter mitt sätt att se har saken dock legat så till, att vi haft en stor verksamhet i gång, en vitt utbredd verksamhet, som, därest man skulle gå på utskottets linje, strypes till på ett sätt, som utan tvivel åstadkommer åtskilliga olägenheter.

Det är uppsatt ett par kartor här på väggen, där cirklarna ange observationsstationerna. De fyllda cirklarna äro de gamla observationsstationerna och de ofyllda cirklarna äro sådana, som genom ett beslut om inskränkning av verksamheten skulle komma att indragas. Så sent som statsverkspropositionen påbörjades under min ledning, fanns det ingen möjlighet att åstadkomma en närmare utredning, i vad mån vissa av de gamla stationerna skulle kunna indragas och en viss förenkling göras och därigenom ytterligare besparingar åstadkommas. För det ändamålet behövdes en omsorgsfullare prövning av saken. Reservanten, herr Hellström, anser sin reservation innebära en möjlighet att, innan man går till en kraftigare reduktion, få till stånd en omsorgsfull prövning, i vad mån observationernas effektivitet och det resultat, som man väntar av dem, kunna medge en sådan nedskrivning. Kartan visar ju, att det huvudsakligen blir de norrländska landskapen, som drabbas av en indragning. Erfarenheten av de undersökningar, som hittills gjorts, ha visat, att deras resultat varit begärliga och efterfrågade på åtskilliga områden, beroende på de stora ekonomiska intressen och näringsintressen, som äro förknippade med en omsorgsfull undersökning på hithörande områden.

Reservanten har ju redan på ett förträffligt sätt redogjort för de övriga synpunkter, som för Kungl. Maj:t varit bestämmande vid framläggande av det förslag, som finnes i huvudtiteln, och jag vill inte upprepa dem. Med vad jag här sagt har jag emellertid ytterligare velat understryka faran av att gå så bröstgänges till väga med inskränkningar i fråga om de företrädesvis norrländska observationsstationerna, som jordbruksutskottet har gjort. Jag vill sluta med att uttala den önskan, att kammarens, ledamöter måtte noga överväga, huruvida icke de skäl, som reservanten anført för sin ståndpunkt, äro de riktiga, och skulle reservantens yrkande bli bifallet, är det givet, att den undersökning, på vilken man möjligen kan grunda ytterligare besparingar och ytterligare inskränkningar i observationsstationernas antal, också skall bliva igångsatt.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Det kanske var en litet underlig utveckling, som de två första ärade talarna gjorde av den sats, som herr Hellström började sitt anförande med, nämligen att detta verk hade en skicklig och energisk chef. Efter denna inledning kom herr Hellström emellertid till det resultatet, att det vore lämpligt att för ifrågavarande verk sätta upp några stormsignaler, och den andre ärade talaren nämnde om en viss misstänksamhet och misstro mot verket. När jag säger, att jag finner det låta underligt, är det därmed icke sagt, att jag icke anser lämpligt att i detta lik-som i andra fall undersöka, huruvida möjligheter till besparingar och inskränk-

Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.

(Forts.)

ningar finnas. Men det räcker väl inte att som herr Hellström gjorde endast ta upp de stora slutsiffrorna och ställa dessa avskräckande mot varandra, utan det gäller att i detalj undersöka de olika posterna. Man torde då finna, att en särskild betänksamhet bör göra sig gällande i fråga om den punkt, varom man här strider, då nämligen det anslag, som här utgår, icke tidigare gått på jordbruksdepartementets stat utan förts på en annan stat, nämligen kommunikationsdepartementets. Den bristande förståelse och den misstro, som menige man uppges hysa för byråns arbete — till dessa menige man räknar ju herr andre vice talmannen även jordbruksutskottets ledamöter —, kanske i detta fall delvis beror på, att man icke fullt satt sig in i och icke rätt uppskattar det arbete, som här utföres, då det i främsta rummet är avsett att gagna icke jordbruket utan ett annat viktigt statsändamål, nämligen vattenkraftsintresset.

Vattenfallsförteckningen har kommit till stånd på grund av önskemål från vattenfallsstyrelsen och de vattenkraftsintresserade här i landet, och så länge arbetet i huvudsak pågick skedde det genom anslag på sjätte huvudtiteln. När nu arbetet är i sina huvuddrag slutfört, ha de återstående arbetena överförts på jordbruksdepartementets stat enligt den plan, som från början var uppgjord. Man avsåg från början att på kommunikationsdepartementets stat utföra en undersökning av de stora floderna i Norrland jämte Dalälven, men att när sedermera arbetet kom över till södra Sverige, ävensom då det gällde arbeten beträffande de norrländska floderna ovanom de stora sjöarna samt dessa floders bifloder, skulle arbetet överföras på och bekostas från jordbruksdepartementets stat. Det är nu konsekvenserna av dessa tidigare uppdragna riktlinjer, som man är litet obenägen att draga. Det finns ett belopp på 22,000 kronor för efterarbeten efter det på marken slutförda arbetet med norrlandsälvarna, men det är anslag till en del observationsstationer, som man inte vill lämna. Dessa observationsstationer äro placerade i Norrland och ha tillkommit formellt för vattenfallsförteckningen och med det anslag, som lämnades på sjätte huvudtiteln för detta ändamål. Emellertid är att märka, att, vid den önskvärda och naturliga utökningen av anstaltens observationsstationer, stationerna i Norrland av naturliga skäl, då anslaget för vattenfallsförteckningen har funnits till hands, ha uppförts på bekostnad av detta anslag, under det stationerna i södra delen av landet tagits från det allmänna anslaget till anstalten. Detta gör, att om man nu med ett slag stryker det anslag för vattenfallsförteckningen, som bekostat norrlandsstationerna, skulle resultatet bli, då icke några nya stationer på departementets anslag blivit uppförda i Norrland, antingen att alla dessa norrlandsstationer på en gång skulle gå förlorade, eller också att det skulle ske en betydande och olämplig reducering av anstalterna i södra delen av landet. Detta tror jag icke kan vara önskvärt, och i varje fall, innan något sådant verkställes, bör företagas en noggrann utredning om var man lämpligast kan utföra en sådan reduktion. Att tvärt avklippa de ekonomiska förutsättningarna för nuvarande organisation av observationsväsendet kan icke vara lämpligt, då därigenom skulle åstadkommas ett avbrott i dessa undersökningar; endast genom fortgående observationer kan erhållas sådant material, som en gång kan bli till den nytta, som med dessa undersökningar åsyftas.

Nu har herr Hellström yrkat, att det på extra stat skulle lämnas samma belopp, som av Kungl. Maj:t begärts på ordinarie stat, och härom är ingenting ont att säga. Detta belopp är endast hälften av vad de nu bestående stationerna i Norrland kostat och vad anstalten begärt att få behålla. När riksdagen går att vidtaga besparing på ett anslag som detta, är det väl lämpligt, att en mer ingående utredning verkställes, än den som kan vara möjlig för riksdagen att utföra. Man bör dock besinna, att det är icke blott verket, som står bakom denna framställning, utan att det även är Kungl. Maj:t, som

står bakom och gjort en förberedande utredning, som givit till resultat, att Kungl. Maj:t anser sig kunna taga ansvaret för anslaget på sig. Vid sådant förhållande är det väl den riktiga vägen, att riksdagen, då den vill göra besparing, går fram med en begäran om en utredning och när den föreligger, tar ställning till saken. Efter det yttrande, som gjorts av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, framgår det, att han för sin del är beredd att under årets lopp låta verkställa utredning. Under sådana förhållanden är det väl klokast att följa herr Hellströms reservation, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.
(Forts.)

Herr **Boberg**: Herr talman, mina herrar! När man yttrar sig i sådana här frågor, har från visst håll gjorts gällande, att endast fackmän borde yttra sig, men därav skulle utan tvivel följa, att utgifterna undan för undan skulle stiga, till dess de säkert skulle växa riksdagen och landet över huvudet. Detta verk har vuxit ut med avseende på utgifterna på tio år från 150,000 kronor till nu 550,000 kronor. Och vilken punkt man än berör för att åstadkomma besparingar, så är det lika omöjligt och lika svårt och har lika vådliga följder med sig att just spara där. Därför är det ju nästan omöjligt att komma någon väg. Den som uppmärksamst åhörde utskottets ärade vice ordförande fann kanske att han talade i samma ton som vi och lade sitt anförande så, att man kunde nästan ha väntat, att han skulle instämma med utskottet, ty hela hans tal bar vittne om, att han egentligen sympatiserade med den sparsamhetssynpunkt, som utskottet har gått in för. Men han var rädd, såsom också den siste ärade talaren, för följderna. Ja, det kan man ju vara litet var. Men beror då verkligen allt på uträkning och statistik? Skatta vi icke alltför mycket däråt? Är det kanske icke så i praktiken, då det gäller landets näringsliv och ekonomi, att utredningar och statistik ge ett magert resultat i längden? Jag fruktar det. Nu kan det inte vara så förfärligt, om t. ex. en ingenjör, en observatör eller en bokförare inte också få en vaktmästare. Det kan ju inte inverka så förryckande på den meteorologisk-hydrografiska anstaltens arbeten, utan kunna väl dessa utveckla sig tämligen normalt i alla fall. Det bör man väl ändå kunna påstå, utan att riskera att man blir slagen på fingrarna allt för mycket. Dessutom finns det ju här ett annat anslag, som man kan anlita i värsta fall. Det är det anslag, som förekommer under punkt 161. Det fördelas så: avlöning av en extra ingenjör och ett skrivbiträde, tryckningskostnader, arvoden åt *observatörer*, resekostnader och expenser m. m. tillsammans 22,300 kronor. Om det nu skulle fattas något på den punkt, där utskottet föreslår inskränkning, är det väl icke alldeles omöjligt att hämta något därifrån. I alla fall blir det nog för riksdagen alldeles omöjligt att kunna spara, därest på varje punkt, där sparsamhetskrav uppställas, det framställes så starka och stora betänkligheter mot att spara just där, att riksdagens ledamöter kunna bliva förfärade. Då går det inte att spara varken här eller där. Det här verket har som sagt svällt ut så, att det har väckt uppseende. Man har därför en allmän önskan att söka begränsa detta stora ämbetsverks expansionslust något litet. Utskottets ärade vice ordförande framhöll ju, att de nuvarande rummen, som äro 45, skola utökas med 14 nya rum i det stora nybyggda huset. Om man tänker på detta, så blir det oavlätligen utgifter på utgifter. Utskottet har icke velat gå med på nya framställningar från denna anstalt, utan att man förut fått pröva ärendet noggrannare, än vad som kunnat ske med det ärende, som nu är före. Jag ber följaktligen, herr greve och talman, att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pers**: Herr talman! Fastän jag inte tillhör utskottet, skall jag be att få säga några ord i frågan.

Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.

(Forts.)

Det har från utskottets majoritet talats ganska mycket om det här verkets stora expansion och de ökade utgifter, som där år från år förekomma. Men det har dock icke skett för ro skull. Det har icke skett till följd av chefens duglighet ensamt, utan det har skett för tillgodoseendet av ett allmänt behov, och härvidlag är det företrädesvis det som det resoneras om. Det är industriens behov att få besked om strömfällen i Norrland och vattenföringen i dessa strömfall. Nu har visserligen utbyggandet av strömfällen upphört, och det är en paus, men vi skola hoppas, att utvidgandet återtages och att landet får göra sig till godo de värden, som ligga i den nu så gott som slutförda vattenfallsförteckningen. Det är denna vattenfallsförteckning, som dragit den största kostnaden. Nu begär verket, att få avveckla det nät av observationsstationer, som lagts ut över Norrland, och att få utveckla dem i litet saktare mak, än vad jordbruksutskottets majoritet har förslagit, och det förefaller mig, som om detta anstånd skulle hava goda skäl för sig. Jag har hört uppgivas, att en del av dessa vattenståndsobservationsstationer inte ha mer än tre års anteckningar om vattenståndet. Man begär att få några år till, och det förefaller mig vara en mycket rimlig begäran. Det är därför, herr talman, jag begärt ordet och för att understödja herr Hellströms reservation, som förefaller mig hava goda skäl för sig.

Herr **Hellström**: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge.

Ett par talare har nämnt, att jag skulle hava lagt mitt första anförande så, att man egentligen väntade, att jag skulle yrka bifall, icke till reservationen, utan till utskottets hemställan. Med anledning härav vill jag fästa uppmärksamheten på vad som nu är under behandling. Det är punkt 158 angående meteorologisk-hydrografiska anstalten, och icke min reservation. Jag har varit med om utskottets förslag i alla punkter, med undantag av en enda. Och jag har därför ansett mig böra motivera utskottets förslag även i de delar, i vilka jag ej reserverat mig. Jag har emellertid ansett försiktigheten bjuda, att man först skulle göra en undersökning, innan man fattar ett beslut om att indraga observationsstationerna. Och det är endast på den punkten, som jag reserverat mig. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan endast yrkats bifall till densamma. Därjämte hade i fråga om motiveringen framställt olika yrkanden, till vilka herr talmannen ville återkomma efteråt.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av herr Hellström vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övertvägande ja besvarad.

Herr **Hellström** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 punkten 158 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som förordats i den av herr Hellström vid punkten avgivna reservationen.

*Anslag
till statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 159—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 171.

Lades till handlingarna.

Punkterna 172—175.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 och 2 mom., 18 § 2 mom. och 23 § i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 samt en i ämnet väckt motion.

*Ang. skogs-
vårdslagens
tillämpning
inom Gotlands
län.*

I en till riksdagen den 30 januari 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 34, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 och 2 mom., 18 § 2 mom. och 23 § i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 274, av herr *Gardell* i Gans m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen II: 274, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade anmälts av herr *Andersson* i Grimbo, som yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr **Bodin**: Herr talman! Sedan mer än 50 år har en särskild lagstiftning varit gällande rörande värden av enskilda skogar inom Gotlands län. Redan den 10 september 1869 utfärdade Kungl. Maj:t på därom av riksdagen gjord framställning förordning angående åtgärder till förekommande av skogsskövling på Gotland. Då emellertid denna förordning visade sig icke kunna på ett effektivt sätt fylla sitt ändamål och hindra skogsskövling, ersattes den med en ny lag av den 30 mars 1894. Då ej heller denna vid tillämpningen visade sig äga erforderlig effektivitet, hemställde Gotlands läns landsting om ny lagstiftning, och efter förslag från Kungl. Maj:t antog 1908 års riksdag den

Ang. skogs-
vårdslagens
tillämpning
inom Gotlands
län.

(Forts.)

ännu gällande lagen av den 13 juni 1908 angående vård av enskilda skogar inom Gotlands län, den s. k. Gotlandslagen.

Under hela den tid särskild skogslagstiftning varit gällande för Gotland ha Kungl. Maj:t och riksdagen tagit hänsyn till och sökt efterkomma uttalade önskenål från de gotländska myndigheterna, landsting och hushållningssällskap. Då den allmänna skogslagen år 1923 antogs, yrkade jag i en motion, vilken av riksdagen bifölls, att Gotland måtte undantagas från denna skogslags bestämmelser. Kungl. Maj:t har nu åter framlagt förslag, att allmänna skogslagen skall utsträckas till att gälla även Gotland, varvid också paragraferna om svårföryngrade skogar skulle bli tillämpliga där. Jag vill då först framhålla, att då endast ungefär $\frac{1}{3}$ av Gotlands skog kan räknas såsom svårföryngrad, kan det icke vara rättvist att draga in all skog där under dessa paragrafer. Då det dessutom visat sig, att skogsbeståndet på Gotland blivit förbättrat under de år den s. k. Gotlandslagen varit gällande, vilken sålunda visat sig verka i rätt riktning, kan jag icke finna det lämpligt att nu införa en ny lagstiftning.

Slutligen kan jag icke heller finna, att det nu föreliggande kungliga förslaget låter sig förena med de uttalanden, som till 1923 års riksdag gjordes av Gotlands läns landsting, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelse, och då motion om uppskov väckts i andra kammaren för att ge dessa institutioner tillfälle att yttra sig över förslaget, så yrkar jag, herr talman, avslag å jordbruksutskottets betänkande och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Sederholm: Herr talman! Det är ett faktum, som inte varit bestritt under åtminstone de senaste 20—30 åren, att skogsförhållandena på Gotland äro av den natur, att det kräves en alldeles speciell lagstiftning, och den nuvarande Gotlandslagen utgör också ett bevis på den satsen. Att under sådana förhållanden ifrågasätta, att endast $\frac{1}{3}$ av den skog som nu finnes på Gotland skulle behöva underkastas sådana bestämmelser, som gälla för svårföryngrad skog och som i huvudsak också gälla enligt Gotlandslagen, är något, som icke har påståtts under dessa år av någon som helst av de hörda myndigheterna.

Den nuvarande gotlandslagen har en hel del föräldrade bestämmelser, som icke finnas i den nya skogsvårdslagen; och från den synpunkten har domänstyrelsen och Kungl. Maj:t med styrka framhållit, att en förbättring av skogsvården på Gotland skulle bli en följd, därest den nya lagen komme i tillämpning och därest bestämmelserna om svårföryngrad skog tillämpades över hela Gotland. Det är särskilt med avseende på betes- och skogsmarkens förhållande till varandra, med avseende på reproduktionsmöjligheterna och med avseende på skydd för yngre skog, som den nya lagen innehåller väsentligt bättre bestämmelser än gotlandslagen. Nu har motionären såsom skäl för sitt uppskovsyrkande framhållit, att myndigheterna på Gotland icke blivit hörda, och att de borde höras. Men det är att märka, att länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott blivit hörda ävensom en hel del enskilda. Den enda myndighet som icke blivit hörd är landstinget. Men skall det verkligen vara behövt att dröja ett helt år för att höra landstinget där, när alla andra myndigheter fått höras och det dessutom stått öppet för vem som helst att avgiva yttrande i ärendet? Jag tror, att de sakkunniga myndigheterna utanför Gotland, som väl känna de gotländska förhållandena, äro ense om lämpligheten av att införa den nya skogsvårdslagen att gälla även för Gotland, och det förhållandet, att landstinget icke blivit hört, synes mig icke böra inverka fördröjande på realiserandet av detta förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. skogs-
vårdslagens
tillämpning
inom Gothen-
län.*

(Forts.)

Herr *Bodin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 57, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar samt en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Första kammarens protokoll 1925. Nr 22.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.

Punkten 17.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1925 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I sammanhang med förevarande ärende hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, väckta inom första kammaren (nr 21) av herr *J. Johansson* i Friggeråker m. fl. och (nr 32) av herr *E. Trygger* m. fl. samt inom andra kammaren (nr 14) av herr *A. Lindgren* m. fl. och (nr 27) av herr *A. Lindman* m. fl.

I den av herr Johansson i Friggeråker m. fl. väckta motionen, vilken var likalydande med herr Lindgrens m. fl. förenämnda motion inom andra kammaren, hade hemställts, att riksdagen till det frivilliga skytteväsendets befrämjande måtte å extra stat för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse.

I herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. berörda motioner, vilka ävenledes voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1925—1926 anvisa ett belopp av 500,000 kronor till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till herrar Johanssons i Friggeråker m. fl. och Tryggers m. fl. samt Lindgrens m. fl. och Lindmans m. fl. berörda motioner till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1925 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *J. G. Walles*, *K. A. Tengdahl*, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *E. Andersson* i Prästbol, *J. Olofsson* i Digernäs och *K. S. V. Ward* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå de av herrar Johansson i Friggeråker m. fl. Trygger m. fl., Lindgren m. fl. och Lindman m. fl. väckta motionerna om anslag för budgetåret 1925—1926 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1925 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Herr Nilsson, Johan i Malmö: Om skytteanslaget har det alltid varit delade meningar här i riksdagen; icke heller i år ha vi kunnat enas för det ena eller andra, och vid punkten är, såsom synes, en reservation fogad. I propositionen har anslag icke upptagits, förmodligen med hänsyn till statens finansiella läge. Det är ju så, att efter vad som hände under världskrigets år, har en lättnad i det militärpolitiska läget inträtt, och här har under fjolåret behandlats förslag angående omorganisation av försvarsväsendet, detta givetvis beroende på den där förbättringen i det militärpolitiska läget. Högerpartiet har icke sett den lättnad och den ljusning i detta avseende som vi andra, och man kan därför icke förvåna sig över, att vissa högermän kommit fram med förslag att ytterligare anslå medel för ifrågavarande ändamål. Emellertid ha representanterna på vänstersidan alltid haft eller åtminstone ha de nu en annan uppfattning om detta läge, och anse alltså, då faktiskt en förbättring inträtt, att man under denna tid kan göra en viss inskränkning i de militära utgifterna. I konsekvens härmed borde ju alla vänstermän kunna ena sig vid detta tillfälle om att göra den besparing på en halv miljon som det här faktiskt rör sig om, men så är det icke, utan man vill å vissa håll även på den sidan fortfarande vara med om anslaget. Nu är, såsom jag sagt, läget förbättrat, och jag tror även att de skyttar, för vilka det är ett nöje att öva sig i skjutkonsten, med säkerhet skola förmå att bära den utgift, som den föreslagna inskränkningen för dem skulle innebära, på samma gång det skulle bli en lättnad för staten. Emellertid äro meningarna delade, jag vet att det icke går att övertyga någon härvidlag och skall därför icke försöka något sådant, utan helt kort och gott, herr talman, be att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Herr talman! På samma grunder som under en följd av år har utskottet tillstyrkt anslag till skytterörelsen. Detta har, såsom bekant, förut utgått med betydligt högre belopp än som nu föreslås. Utskottet har icke funnit någon ändrad situation föreligga, som kunde föranleda detsamma att, i det skede vari försvarsfrågan nu befinner sig, ändra sin tidigare uppfattning. Sedan riksdagen fattat beslut angående vårt försvars organisation, kan frågan måhända komma i annat läge än för närvarande, men under nuvarande förhållanden kan jag icke finna att tillräckliga skäl anförts för att avbryta lämnandet av understöd till skytterörelsen.

Det är, alldeles riktigt såsom föregående talare yttrade, att ärendet är så utdebatterat, att det icke kan anföras några nya synpunkter, och jag kan tillägga, att den siste talaren icke framlade några synnerligen övertygande skäl, varför man nu borde avvika från utskottets hemställan. Jag skall icke heller förlänga diskussionen, utan anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan, i Friggeråker: Såsom det framgår av betänkandet, är jag motionär och skall därför be att få säga ett par ord.

Man finner av den kungl. propositionen till årets riksdag, angående fjärde huvudtiteln, att anslag icke begärts för det frivilliga skytteväsendet, och det är givet att detta är ett förhållande varvid något måste åtgöras. Vi anse, en hel del av kammarens ledamöter, att det är av ganska stor betydelse icke minst ur försvarets synpunkt, att den frivilliga skytterörelsen hålles vid liv här i landet. Såsom man också finner, ha i riksdagens båda kamrar motioner väckts, undertecknade av ett större antal ledamöter.

Vad beträffar denna fråga, har den under en hel följd av år så grundligt debatterats här i kammaren, att man vet så att säga på förhand, vilken uppfattning och ställning den ena eller andra kan hava, och erfarenheten från frågans tidigare behandling giver också tydligt vid handen, att det är ganska

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)

små utsikter att kunna övertyga varandra. Emellertid, erfarenheten från världskriget har tydligen ådagalagt behovet av goda skyttar. Med stöd av denna erfarenhet har man också i stridsgrupperna, underavdelningarna under plutonerna, särskilt lagt sig vinn om prickskyttarna, som äro de dugligaste skyttarna. Och varifrån komma då dessa skyttar? Jo, från de enskilda skytteföreningarna, från det frivilliga skytteväsendet. Dessa skyttar hava under årtal övats, tränats och vunnit skicklighet. Nu är det så, att skickligheten på detta område kan man icke kommendera fram, förvärvandet av densamma får framför allt läggas på lång sikt. Jag får säga, såsom en föregående ärad talare, att med nuvarande förhållanden och med den korta övningstid vi numera ha att räkna med, är det mer än någonsin fullgoda skäl, för att statsmakterna böra stödja och uppmuntra denna rörelse.

Detta är en annan sak, som jag fäst mig vid i fråga om skytterörelsen, och det är, att denna frivilliga rörelse avser icke blott att utbilda goda skyttar, utan även att sammanföra alla de folkklasser, som här i landet äro intresserade för denna sak och därutinnan sympatisera med varandra. Meningen med skytterörelsen är även att inom de olika folkklasserna åstadkomma litet mer förståelse för varandra, och under nuvarande demokratiska förhållanden kan man väl önska sig att till medlemmar i dessa föreningar få alla unga män för att öva dem i skjutskicklighet. De träffas där sida vid sida, de bättre situerade så väl som de enklaste och tarvligaste arbetare; under tävlan att tillvinna sig skicklighet i denna konst skapas och fostras en god kamratanda. Jag tror, att här föreligger en verkligt stor uppgift för skytterörelsen, och jag får till sist, herr talman, säga att hurudan försvarsorganisation vi än komma att få här i landet, så är jag alldeles säker om att den behöver stödjas av en sådan rörelse, som särskilt är ägnad att åstadkomma en god kamratanda mellan de olika samhällsklasserna, och vid sådant förhållande är det mig ett stort nöje att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Bara ett par ord! Herr Kvarnzelius yttrade — och det underströk även jag — att man har icke särskilt många nya skäl att komma med från någotdera hållet, och därför ansåg jag även att en längre debatt skulle vara obehörlig. Emellertid är det ju alltid *ett* skäl, som kan åberopas och som borde vara tillräckligt för att förändra en förut intagen ståndpunkt, och det är ju statens fattigdom. Den siste ärade talaren hade såsom vanligt en litet överdriven uppfattning om betydelsen av skytterörelsen, men jag skall icke gå in på den saken. Jag tror, att det i framtiden på denna punkt blir rätt klart, huru det kommer att gestalta sig: Det är tekniken, som nog kommer att göra ett visst intrång på området, och jag tror den kommer att tränga ut vissa andra skickligheter och egenskaper, som förut varit nödvändiga.

För övrigt är det ju lönlöst att söka övertyga andra och få dem att ändra åsikt i denna fråga, och jag vill därför icke vidare fortsätta utan vidhåller endast mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Widell: Den siste ärade talaren anförde såsom ett ytterligare skäl mot bifall till utskottets förslag vad han kallade statens fattigdom. Det är ju alldeles givet, att sparsamhet bör iakttagas, om också talet om statens fattigdom kan innebära någon liten överdrift. Men den sparsamhet som skall iakttagas får icke gå så långt, att man skulle vägra anslag för sådana ändamål, som för staten äro av särskild betydelse. Här föreligger ett sådant ändamål. Då det förevarande anslaget kan få stor betydelse för värnandet av landets självständighet, om det en gång skulle gälla, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder framkomna yrkandena gjorda propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av herr talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 36.

Punkterna 18—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 550,000 kronor, med 132,000 kronor till 418,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta, den ena (nr 91) inom första kammaren av herr *N. A. Nilsson* och den andra (nr 67) inom andra kammaren av herr *J. Fjellman* hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att det i statsverkspropositionen upptagna anslaget skulle ökas till kronor 500,000 för inköp av 500 remonter till ett medelpris av 1,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å berörda av herrar *N. A. Nilsson* och *Fjellman* väckta motioner minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 550,000 kronor, med 132,000 kronor till 418,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *J. L. Widell*, *O. Bergqvist*, *E. A. Hallin*, *J. Jeansson*, *Alexander Nilsson*, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergs-
torp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *B. F:son Holmgren* och *S. Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *N. A. Nilssons* och *Fjellmans* berörda motioner måtte minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 550,000 kronor, med 50,000 kronor till 500,000 kronor.

Anslag till
remontering.

Anslag till
remontering.
(Forts.)

Herr Widell: Herr greve och talman! Under en följd av år har på grund av finansiella skäl anslaget till remontering varit nedsatt under vad som ansågs erforderligt år 1914. Under de senaste åren har det sålunda utgått med ett belopp, tillräckligt för inköp av endast 500 remonter eller knappast hälften av vad som beräknades erforderligt år 1914. Följden av detta har varit, att antalet hästar minskats, dock icke så starkt, som man skulle väntat, därför att kassationen icke varit så omfattande. Men detta har fört med sig såsom en följd, att hästbeståndet i alldeles övervägande grad består av äldre hästar; det har således ägt rum en ogynnsam förskjutning av åldersklasserna i hästbeståndet. Därjämte har den minskade remonteringen medfört ett synnerligt beklagligt minskat intresse för remonters uppfödande bland landets hästägare: med andra ord, den varmblodiga hästaveln i landet har gått betänkligt tillbaka.

Nu har i propositionen föreslagits, att antalet remonter ytterligare skulle minskas, nämligen från 500 till endast 400, och såsom skäl anföres, att den blivande försvarsorganisationen säkerligen kommer att medföra en betydlig nedsättning av hästantalet i armén. Det förefaller mig dock något egendomligt att, innan något som helst beslut fattats om en omorganisation av försvarsväsendet, i förväg nedsätta remonteringen. Antag, att ett sådant beslut icke blir fattat, ja, då stå vi där med ett kavalleri och ett artilleri, som kommer att sakna erforderligt hästmateriel.

I andra kammaren har väckts motion om, att man skulle bibehålla samma antal remonter för det stundande budgetåret som för det nu löpande. Emellertid ha motionärerna beräknat kostnaden härför till en halv miljon kronor, vilket belopp faktiskt endast räcker till inköp av 469 remonter. I en avgiven reservation till betänkanudet föreslås också inköp av detta antal. Det medför visserligen en minskning i det nuvarande remontantalet med 31 stycken, vilket ju förefaller beklagligt, men torde vara ofrånkomligt.

Jag får därför, herr greve och talman, yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid den nu föredragna punkten.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Som kammaren behagade finna, har Kungl. Maj:t vid framläggande av detta förslag utgått ifrån att årets riksdag skall fatta beslut om en begränsning av vår försvarsorganisation. Under förutsättning, att en dylik begränsning äger rum, kan jag för min del icke finna annat än att det av Kungl. Maj:t här föreslagna antalet remonter måste anses vara väl tilltaget. Däremot kan jag mycket väl förstå, att den som har den uppfattningen, att försvarsfrågan icke kommer att få en lösning vid denna riksdag i ungefärlig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, måste anse det antal remonter, som Kungl. Maj:t föreslagit, otillräckligt. Jag för min del utgår emellertid ifrån att denna riksdag kommer att fatta beslut i frågan, och det är därför som jag givit min anslutning till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att det antal av 400 remonter, som Kungl. Maj:t har föreslagit, nog får anses vara det maximum, som våra hästuppfödare under dessa förutsättningar för framtiden kunna påräkna att avsätta för arméns behov, och det finns ju då icke någon anledning att nu vidtaga några extra åtgärder för att stimulera en hästavel, som sedermera i alla fall icke torde komma att upprätthållas med stöd av statsmedel.

Under sådana förhållanden ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Hansson: Herr talman! Jag tillåter mig påpeka, att därest under de sista åren den vanliga kassationen ägt rum, skulle hästbeståndet hava nedbringats till vad Kungl. Maj:t nu föreslår, utan att någon extra sänkning

av remonteringen hade behövt äga rum. Men som bekant hava myndigheterna icke följt vanliga kassationsregler, och detta har gjort, att hästantalet under de senaste åren varit betydligt större än det antal, varmed riksdagen räknat vid sina beslut. Kungl. Maj:ts förslag avser nu att i någon mån återställa en riktig proportion. När emellertid herr Widell alldeles särskilt varnar mot att, innan ett beslut i försvarsfrågan fattats, skrida till en reduktion av hästbeståndet, och frågar, vart det skulle taga vägen, om riksdagens beslut i försvarsfrågan skulle bli sådant, att det nuvarande hästbeståndets upprätthållande kräves, så tillåter jag mig endast påpeka, att herr Widells argumentation icke står i överensstämmelse med hans yrkande, ty även efter det yrkande, som framställes i reservationen, blir det icke en tillräcklig remontering för att vidmakthålla det nuvarande hästbeståndet.

*Anslag till
remontering.
(Forts.)*

Herr **Widell**: Gentemot vad herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet nu yttrade vill jag endast i korthet säga, att jag saknar formell rätt att framställa yrkande på ett högre remonteringsanslag. Då ingen motion i sådan riktning föreligger, skulle givetvis herr talmannen vägra proposition på ett yrkande från min sida om ett högre belopp.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,775,000 kronor, med 226,000 kronor till 1,549,000 kronor.

*Anslag till
truppförbandens
övningar.*

I sammanhang med förevarande ärende hade utskottet till behandling förhaft tvenne likalydande motioner, väckta, den ena (nr 33) inom första kam-

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

maren av herr *E. Trygger* m. fl. och den andra (nr 28) inom andra kammaren av herr *A. Lindman* m. fl.; i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 50,000 kronor till anordnande av frivilliga övningar med landstormen under budgetåret 1925—1926, att utgå i enlighet med de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdades.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»Det motionsvis framställda yrkandet om anvisande av medel för frivilliga landstormsövningar anser sig utskottet med hänsyn till betydelsen av dessa övningar böra tillstyrka. Utskottet finner icke heller anledning till erinran mot det av motionärerna för ändamålet ifrågasatta beloppet, 50,000 kronor.

I övrigt har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

På grund av vad sålunda anförts synes anslagsbehovet för truppförbandens övningar böra bestämmas till (1,549,000 + 50,000 =) 1,599,000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till ovanberörda av herrar *Trygger* m. fl. och *Lindman* m. fl. väckta motioner (I: 33 och II: 28) må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,775,000 kronor, med 176,000 kronor till 1,599,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herr *A. C. Lindblad*, *J. G. Walles*, *K. A. Tengdahl*, *C. A. Carlsson* i Gävle, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *E. Andersson* i Prästbol, *J. Olofsson* i Digernäs och *K. S. V. Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag får utskottet, som anser, att de skäl, som föranlett riksdagen att under de senaste åren icke bevilja anslag till frivilliga landstormsövningar, alltjämt föreligga, hemställa, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de av herr *Trygger* m. fl. (I: 33) och av herr *Lindman* m. fl. (II: 28) väckta motionerna minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,775,000 kronor, med 226,000 kronor till 1,549,000 kronor.»

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Även denna punkt tillhör dem, där delade meningar råda. Riksdagen har under senare år strukit detta anslag dels med hänsyn till lättnaderna i det militärpolitiska läget och dels med hänsyn till de statsfinansiella förhållandena. Herr *Kvarnzelius* yttrade nyss i en annan fråga, att då riksdagen tidigare fattat det och det beslutet, hade riksdagen i år ingen anledning att frångå sin uppfattning. Jag är nu i den belägenheten, att jag kan säga alldeles detsamma i denna fråga. Några församlingar i fråga om det militärpolitiska läget hava icke inträffat och de statsfinansiella förhållandena hava icke heller förändrat sig. Följaktligen handlar jag i konsekvens med förut av riksdagen intagen ståndpunkt, om jag yrkar bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Widell**: Herr greve och talman! Då denna fråga debatterades vid förra årets riksdag, fick den en fullständigt uttömmande belysning genom ett anförande från statsrådsbanken av dåvarande chefen för försvarsdepartementet. Då kammaren i år i stort sett är densamma som i följ, anser jag mig kunna underlåta att ingå på ett närmare belysande av det nu ifrågavarande anslaget betydelse. Jag kan så mycket hellre underlåta detta, som jag har all anledning att vänta, att utskottets hemställan i denna punkt skall få ett kraftigt understöd av den nuvarande chefen för försvarsdepartementet. Han har i stats-

verkspropositionen under fjärde huvudtiteln förklarar, att han icke för det dåvarande begärde anslag till frivilliga landstörmsövningar men att frågan, om och i vilken utsträckning samt under vilka villkor ett sådant anslag borde beviljas, finge bli va beroende på frågan om försvarsväsendets omorganisation. Detta skrevs ju i januari månad; sedan dess har Kungl. Maj:ts proposition om försvarsväsendets omorganisation kommit på riksdagens bord. Om man slår upp denna proposition, finner man, att departementschefen där har förklarar, att, då han icke kan förorda några obligatoriska landstörmsövningar, anser han i stället skäl förefinnas för att till frivilliga landstörmsövningar bevilja ett anslag av 50,000 kronor eller precis det belopp, som nu statsutskottet tillstyrkt. Såsom förutsättning för att detta anslag skall utgå, uppställer departementschefen, att till landstörmsbefäl bör företrädesvis väljas f. d. stamanställd personal. Frågan blir då: Finns det något skäl för att man skall vänta med att bevilja detta anslag, till dess beslut är fattat i fråga om försvarsorganisationen, eller kan man icke bevilja detta anslag omedelbart? Jag kan för min del icke finna, att det kan föreligga något som helst skäl för ett uppskov härmed. Kungl. Maj:ts proposition om försvarsväsendet innebär ingen förändring av landstörmsens nuvarande organisation eller utbildning. Ställningen är precis densamma nu, som den blir i händelse den kungl. propositionen antages. Det villkor, som departementschefen har uppställt, kan naturligtvis uppfyllas när som helst, därför att det är en sak, som beror uteslutande på Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet. Det är alltså en sak, som Kungl. Maj:t kan ordna upp.

Utan att som sagt ingå på en närmare redogörelse för de skäl, som tala för detta anslag — då de skälen så fullständigt framlades vid förra årets riksdag — skall jag be, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! När anslaget till de frivilliga landstörmsövningarna för några år sedan ströks, skedde det genom bifall till en av herr C. G. Ekman avgiven reservation. Sedermera har man icke ansett sig böra under följande år, innan beslut om försvarsväsendets omorganisation fattats, upptaga något anslag för ändamålet. Under försvarsutskottets förhandlingar i fjol överenskoms det av representanter för det olika partierna att upptaga ett anslag i beräkningarna och vid detta anslag knyta det av herr Widell nyss omnämnda villkoret, att man skulle tillse, att det befäl, som utbildades, företrädesvis uttoges bland f. d. fast anställt manskap. Kungl. Maj:t har upptagit detta förslag i sin försvarsproposition.

När herr Widell nu argumenterar så, att det icke skulle finnas något särskilt skäl, varför man icke redan nu skulle kunna bevilja ifrågavarande belopp, vill jag säga, att det finns dock två skäl, som tala för att man väntar, till dess utskottet behandlat försvarspropositionen. Det är dels det skälet, att man icke från statsutskottets sida vid anslaget knutit det villkor, som man knutit till förslaget inom försvarsutskottet i fjol och till Kungl. Maj:ts förslag i år, och dels de ekonomiska synpunkter, vilka varit anledningen till att man under de gångna åren strukit anslaget. Det är klart, att man kan säga, att i en budget av denna storlek spelar 50,000 kronor ingen roll, och jag medger gärna detta. Men den, som suttit och utarbetat budgeten och försökt finna alla möjliga utvägar till besparingar, vet att, även när det gäller så pass betydande slutsummor som här, får man räkna med att såsom besparingar tillvarataga även de små beloppen. Det finns alltså mot utskottets förslag dessa båda skäl, dels, att man icke här knutit det villkor till anslaget, som försvarsutskottet i fjol angav, och dels de ekonomiska skälen, vilka ju icke längre på samma sätt kvarstå i det

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

Anslag till
truppförban-
dens övningar.
(Forts.)

ögonblick, då man beslutat en försvarsorganisation, som drager betydligt mindre kostnader än den nuvarande.

Jag anser alltså goda skäl föreligga för att stanna vid det belopp, som av Kungl. Maj:t begärts under denna anslagstitel.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! När riksdagen indrog detta anslag för några år sedan, grundade sig detta — jag tror, att jag kan våga det påståendet — icke på den uppfattningen, att frivilliga landstörmsövningar icke kunna anses behöfliga, utan sannolikt företrädesvis på den omständigheten, att det vid åtskilliga tillfällen hade förekommit mindre tilltalande händelser i samband med dessa frivilliga landstörmsövningar. Naturligtvis låg även till grund för förändringen sparsamhetssynpunkten, men 50.000 kronor kan man givetvis likaväl taga med som låta bli att taga med i en budget av den omfattning, som vi nu röra oss med; det vållar icke någon som helst förändring i fråga om beräkningarna i övrigt.

Jag har alltid hört till dem, som ansett, att man bör bevilja ett anslag för ändamålet, ehuru jag under de senare åren, sedan riksdagen strukit anslaget, icke har velat föra striden längre än inom utskottet och sedan resignerat. Nu föreligger det ju emellertid, såsom herr Widell anförde, en särskild anledning, varför man kan våga hoppas, att riksdagen måhända skulle vara beredd att intaga en annan ståndpunkt, och det är den omständigheten, att Kungl. Maj:t i försvarspropositionen räknat med ett belopp för de frivilliga landstörmsövningarna. Jag vill i likhet med herr Widell säga, att för den händelse Kungl. Maj:t vill till detta anslags disponerande knyta det villkoret, att det endast skall utgå under vissa angivna förutsättningar, har jag ingenting däremot, och jag är övertygad om att icke någon av dem, som önska, att detta anslag skall beviljas, hava någonting att erinra däremot. Därmed förfaller ju den ena av de betänkligheter, åt vilka herr statsrådet nu gav uttryck, då han satte sig emot vad utskottet nu har föreslagit. Och vad beträffar sparsamhetssynpunkten kunna vi ju, som jag redan sagt, vara överens om att, är det så, att man anser denna sak vara förtjänt av ett understöd, nog håller budgeten för dessa 50,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! De militära myndigheterna hava redan förut varit inne på samma vägar, som herr Widell nu sökte beträda, då de gjort sina framställningar till departementschefen. De ha då alltid åberopat försvarsrevisionens förslag, där dessa förslag hava givit dem någon fördel. De hava då talat om att, eftersom försvarsrevisionen ansett det eller det, bör det kunna bifallas av departementschefen och av riksdagen. Herr Widell är nu inne på samma väg: Eftersom departementschefen har haft en viss uppfattning om detta anslag och ansett, att det väl kan komma med i den blivande försvarsbudgeten, anser herr Widell, att man bör kunna bifalla det nu föreliggande förslaget. Det skulle ju vara alldeles riktigt att göra på det sättet, därest man samtidigt kunde diskontera alla de miljoner, som en eventuell ny försvarsorganisation innebär i besparingar. Men då man är absolut oförhindrad att göra detta, anser jag icke, att man bör försöka diskontera någon liten enkel detalj här eller där. Då får väl det hela anstå.

Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Eftersom det nu föreslagna beloppet under en följd av år icke utgått och då skälet för dem, som röstat mot anslaget, varit det, att man ansett frågan, dels huruvida och dels under vilka förhållanden ett anslag för ändamålet bör utgå, lämpligen böra prövas i sammanhang med frågan om försvarsväsendet i allmänhet samt då slutligen detta skäl alltjämt kvar-

står, tillåter jag mig, herr talman, att ansluta mig till den vid utlåtet av-
givna reservationen.

*Anslag till
truppförban-
dens övningar.*
(Forts.)

Herr Lindhagen: Vi förstå väl allesammans att det extra anslag, som här är ifrågasatt till landstörmsövningar, kommer att bli totalt bortkastat. Vi ha inte den allra ringaste nytta av det i världens utveckling och borde åtminstone kunna avstå ifrån det nästa år, då man behöver spara så mycket. Det vore bra mycket bättre, om detta belopp användes för att t. ex. skapa några stycken egna jordbrukshem eller något dylikt i stället för att det på detta sätt skall plottas bort bara för militära principer utan någon praktisk nytta.

Då det nu kämpats i andra lagutskottet i jordfrågorna gentemot alla partier utom det socialdemokratiska och då man sett, huru förenämnda partier icke vilja göra några effektiva uppoffringar för dylika ändamål, så förvånas man över deras oerhört öppna börs, så snart det här gäller att låta pengarna på detta sätt rinna ut — till ingenting! Det skall bli av stort intresse att se, när vi komma till utrikesbudgeten, om herrarna vilja ge ett enda öre till fredsrörelsen, medan vi däremot ligga på knä för att giva anslag till skytteföreningar och landstörmsövningar m. fl. i vår tid och i varje fall för nästa år utomordentligt onyttiga saker.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr Johan Nilsson i Malmö anförde, om jag fattade honom rätt, att de militära myndigheterna, när de framkommit med äskanden i nu ifrågavarande riktning, sökt stöd i vad försvarsrevisionen och andra därmed jämförliga myndigheter hava sagt. Då de militära myndigheterna och däribland chefen för generalstaben anhållit om dylika anslag, har detta varit förestavat av starka militära skäl. Jag behöver i det avseendet endast påpeka den synnerligen betydande uppgift, som landstormen nu får och måste äga med hänsyn till Sveriges försvar gentemot anfall ifrån luften. Den omständigheten, att de militära myndigheterna stundom hava åberopat försvarsrevisionen, har berott på två anledningar. Den ena är, att man här i landet vant sig vid, att det alltid är nyttigt att hava ett parlamentariskt stöd för sina äskanden. Det andra är, att man, när man kunnat hänvisa till ett tryckt betänkande, har varit i stånd att förkorta den motivering, som i annat fall måst anföras för detta anslag.

Jag anhåller att få förena mig i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Den ärade talaren på Malmöbanken har för sitt yrkande åberopat ett militärpolitiskt bättre läge i världen. Jag undrar för min del, om han har så rätt i sin uppfattning beträffande detta läge. Jag tror det icke, ty man ser ju, att avrustning i andra länder icke kommer till stånd, utan tvärtom söker man på sina håll utbygga krigsflottorna till större kapacitet än förut. Vidare kan jag peka på de oroligheter, som förekommit i en av randstaterna framprovocerade från visst håll, och jag åberopar även den uppgift man sett i tidningarna om trupper, som vid en gräns — ej långt ifrån den hänsyftade staten — äro sammandragna för ett visst ändamål. Hur kan man under sådana förhållanden åberopa sig på att förhållandena i världen nu äro bättre än förut? De förefalla mig betydligt sämre, och om nu regeringens härordningsförslag skulle gå igenom, är det ju så mycket mer nödvändigt, att vi hava landstormen att lita till. Landstormen är hembygdernas försvar, och jag undrar, hur min ärade vän på Norrlandsbanken, vilken jag nu hör morra emot mig, skulle finna det, om hans villa i Äppelviken attackerades och han icke ens hade landstormen till sitt försvar. Jag tror då, att han skulle vara bland dem, som skreke allra värst.

Anslag till
truppförban-
dens övningar.

(Forts.)

På grund härav anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 51.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Punkterna 32 och 33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 90 och 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 123 och 124.

Lades till handlingarna.

Punkten 125.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckt motion angående reglering av biskopslönen i Lunds stift;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för tandläkarinstitutet;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn jämte en i ämnet väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut; samt

nr 45, i anledning av väckt motion angående vaktmästaren Johan Herman Carlssons rätt till ålderstillägg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om sammanförande av vissa val till en enda förrättning.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående förrättande av kommunal- och stadsfullmäktigeval vid samma förrättning som val av landstingsmän.

I detta utlåtande hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med bifall till en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Gävle m. fl. väckt motion, nr 23, måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar i gällande förordningar, att val av kommunal- och stadsfullmäktige skulle kunna äga rum vid samma förrättning som val av landstingsmän.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *von Geijer, Dahl, Vrang, Magnusson* i Tumhult, *Gustafson* i Kasenberg, *K. A. Westman* och *Björkman* i Norrköping ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Dahl**: Herr vice talman! Den förteckning på reservanter, som är fogad till detta betänkande, kan möjligen giva anledning till den föreställningen, att det här rör sig om en partifråga. Så är givetvis icke fallet. Det gäller här huvudsakligen praktiska synpunkter och kanske också någon principiell, som emellertid faller alldeles utanför de partiskiljande frågorna.

Vad som kan sägas för och emot det här framförda förslaget har så ofta upprepats under diskussionerna i denna fråga vid föregående riksdagar, att jag icke behöver vara mångordig. Det förnämsta skälet, som kan åberopas till förmån för den påyrkade reformen, torde väl vara de stora avstånden inom vissa kommuner, vilka givetvis göra det olägligt att inom en kort tidsperiod föranstalta om två viktiga val. Särskilt de stora kommunerna i Norrland har man åberopat såsom varande förtjänta av hänsyn i detta avseende. Jag förmenar emellertid för min del, att den värsta olägenheten därutinnan bör kunna avhjälpas genom att man ytterligare fortskrider till uppdelning i mindre valdistrikt, varigenom avståndet för väljarna till vallokalen kommer att minskas.

Mina och mina medreservanternas skäl kunna hänföras till fyra särskilda synpunkter. För det första ha vi erinrat, att detta sammanförande av de båda valen måste föranleda större anhopning av väljare, vilket i sin tur föranleder tidsutdräkt vid valet. Denna invändning har nog varit den mest vägende vid ärendets tidigare behandling. Redan 1918 var frågan före, och den dåvarande civilministern, som upptog detta spörsmål till skärskådande, avvisade det ifrågasatta sammanförandet av landstingsvalen och andra kommunala val just på denna grund. Samma skäl anfördes också av de kommunalförfattningssakkunniga, som med anledning därav ställde sig avvisande mot denna tanke. Sedermera gick samma skäl igen i en proposition i frågan vid 1922 års riksdag, nämligen i det yttrande, som socialministern i den socialdemokratiska regeringen då avgav. Slutligen har 1922 års konstitutionsutskott anslutit sig till samma uppfattning. Det torde sålunda med fog kunna sägas, att denna invändning har vunnit anslutning från synnerligen auktoritativt håll. Jag ber att få hänvisa till att konstitutionsutskottet såväl i fjol som i år med mycken styrka understryker just denna invändning, och såvitt jag kan finna har det icke ens gjort något försök att försvaga dess verkan.

Den andra erinring, som har gjorts, hänför sig till den oreda, som måste befaras kunna uppstå, därigenom att två olika valesedlar, avseende särskilda val, vid samma tillfälle skola avgivas. Häremot hava reformens förespråkare invänt, att vid val till stadsfullmäktige och av elektor till första kammaren redan dylik samtidighet i valen har praktiserats utan att någon olägenhet visat sig inträffa. Mot detta kan dock erinras, att valförrättarna i dessa sex större

städer, där så beskaffade val förrättas, äro helt annorlunda kvalificerade än de valförrättare i landskommunerna, som skulle ha överinseende av valen där.

En tredje praktisk invändning kan ytterligare framställas. Såvitt jag kan förstå finge man vid sammanförandet av dessa val i städerna välja emellan två alternativ. Det ena vore att skjuta landstingsvalen till senhösten. Men då skulle man bryta sönder samtidigheten i valen, som man så hårt hållit på. Och om jag rätt förstått motionärerna och även majoriteten inom utskottet, vilja de icke gå denna väg, utan man tänker sig i stället, att man skall flytta stadsfullmäktigvalet fram till september månad och göra det samtidigt med landstingsvalet. Men då kommer man till den olägenheten, att stadsfullmäktige, som vid det sålunda redan i september förrättade valet eventuellt blivit avsatta från sin funktion, komma att fortfarande under några månader deltaga i stadsfullmäktiges arbete, vilket jag för min del icke kan anse vara ändamålsenligt och lämpligt.

Men det huvudsakliga skälet har åtminstone för mig varit, att sammanförandet av dessa båda valförrättningar, det politiska landstingsmannavalet och det åtminstone i stor utsträckning opolitiska kommunalvalet — på landsbygden torde det åtminstone ännu i stor utsträckning vara opolitiskt — sannolikt skulle medföra, att även kommunalvalet med nödvändighet politiserades. Jag vill ifrågasätta, huruvida det kan anses vara nyttigt och önskvärt, att man på detta sätt för in politiken även i landsbygdens kommunalförvaltning.

Jag har således vid övervägandet av de fördelar jag icke kan fränkänna den nu påyrkade anordningen och de olägenheter, som därav skulle föranledas, icke kunnat komma till annat slut än att olägenheterna måste befaras bli väsentligen övervägande, och jag har därför för min del jämte mina medreservanter funnit, att den förevarande motionen icke borde föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber, herr vice talman, att få hemställa om avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Hansson, Gustav: Herr vice talman, mina herrar! Som den föregående ärade talaren anført, är denna fråga icke ny. Den har ju varit föremål för prövning vid åtskilliga riksdagar och senast föregående år, då andra kammaren med rätt stor majoritet biföll förslaget och det i denna kammare blott fattades några få röster för att så även här skulle blivit förhållandet. De skäl, som kunna tala för en anordning, sådan som den här föreslagna, äro, som förut har anförts, så nyligen här i kammaren framförda, att jag icke anser det vara nödvändigt att ånyo göra detsamma. Jag vill blott säga, att det enligt min uppfattning särskilt för landsbygdens befolkning skulle bli av ofantligt stor betydelse, om dessa val finge sammanföras till en enda förrättning. Valmännen skulle då slippa att två gånger, med jämförelsevis kort mellanrum, färdas rätt långa vägsträckor för att deltaga i valförrättningen.

Den ärade reservanten har anført, att man kan befara, att det skulle uppstå oreda och förvirring, om man sammanför dessa val, men jag tror att så icke blir förhållandet. Det har talats om de sammanförda valen i de större städerna. Jag ber att få nämna, att vid de senaste gemensamma valen i dessa större städer avgåvos 193,759 röster av vilka endast 751 kasserades. Det var således en ganska liten kassationsprocent. Det har sagts, att det icke skulle finnas lämpliga valförrättare på landsbygden, som kunna förrätta två val på en gång. Jag tror icke, att man behöver hysa några farhågor i detta avseende, jag anser, att landsbygdens valförrättare lika väl som städernas skola kunna omhänderhava denna angelägenhet på ett tillfredsställande sätt. På landsbygden är ju de röstberättigades antal icke så stort som i städerna, och valförrättarna få följaktligen där mera tid till eftertanke än vad de få

Om sammanförande av vissa val till en enda förrättning.
(Forts.)

Om sammanförande av vissa val till en enda förrättning.
(Forts.)

i de större städerna, där valförrättningen är mera forcerad. Jag har den uppfattningen, att om man vidtager en del praktiska anordningar vid dessa sammanförda val och å valkuvert och valsedlar låter utsätta, vad valet avser, skall man kunna förekomma, att misstag begås.

Andra kammaren har nu i dag utan votering bifallit utskottets hemställan, och jag hoppas, att denna kammar vill göra detsamma, varför jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rootz: Herr andre vice talman! Inom kommunalförfattningssakkunniga, som jag på sin tid tillhörde, var man fullt överens om att fullmäktigvalen icke finge förläggas till samma dag som landstingsvalen. Det har ej försports, att man ute i landet hyser någon önskan om en sådan förändring, som motionärerna föreslagit. Fastmera längtar man överallt efter lugn och ro på författningsreformernas område. I motsats mot vad utskottet framhållit, nämligen att den gemensamma valförrättningen icke skulle medföra oreda och förvecklingar för väljarna, menar jag, att just detta skulle bliva fallet, då det är fråga om val med olika valrättsbestämmelser och väljarkårer.

Jag får sålunda, herr vice talman, med den uppfattning jag har om saken, yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Hansson, Gustav: Det är inte första gången, som de kommunalförfattningssakkunniga åberopats i denna fråga, och jag vill för min del visst icke underkänna deras sakkunskap. Men det kan hända, att vad de en gång, för flera år sedan har sagt, icke står fast i alla tider. Det kan ju mycket väl hända att förhållandena sedan dess i någon mån kunnat ändra sig. Jag anser icke den omständigheten, att de författningssakkunniga en gång i tiden varit emot reformen, bör utgöra något skäl för kammaren att nu avslå det föreliggande förslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr von Geijer m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr von Geijer m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, röste sig från sina platser.

Då herr andre vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;
Nej — 41.

*Om sammanförande av vissa val till en enda förrättning.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till användande av underparti- och fraktionsbeteckning vid val av kommunal- och stadsfullmäktige m. m.

Om underpartibeteckning vid vissa kommunala val m. m.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 84, hade herr *Dahl* hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta sådana ändringar i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm samt i lagen den 20 juni 1924 om landsting, vilka vore erforderliga för beredande av möjlighet till tillämpning vid val av kommunal- och stadsfullmäktige, landstingsmän och elektor för val till första kammaren, av underparti- och fraktionsbeteckning i överensstämmelse med den anordning, som i fråga om val till riksdagens andra kammare sistlidet år fastställts.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anmälts av, utom annan,

1:o) herrar *von Geijer, Dahl, N. J. M. Svensson, Forssell* och *Almquist* i Göteborg, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet skulle hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till ändringar i lagen om val till riksdagen den 26 november 1920 samt i lagen om landsting den 20 juni 1924, i syfte att gällande bestämmelser vid val till andra kammaren om underpartibeteckning och fraktionsbeteckning måtte vinna tillämpning vid val till elektor för val till första kammaren samt vid val till landsting;

2:o) av herrar *David Bergström, A. W. Johansson* och *Bäckström*, vilka ansett utskottets utlåtande böra vara av den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Dahl: Herr talman! Vid framläggande för riksdagen förlidet år av proposition angående underpartibeteckning uttalade föredragande departementschefen, att han fann det önskvärt, att de då föreslagna valbestämmelserna utsträcktes till att omfatta jämväl landstingsval och andra kommunala val, men han ansåg, att därmed kunde anstå till detta års riksdag. Då jag under hand erfarit, att någon proposition i frågan icke var att i år förvänta, tillät jag mig framlägga ett förslag om den sålunda av den förutvarande regeringen såsom önskvärd ansedda utsträckningen av dessa valbestämmelser till att gälla även kommunala val.

Utskottet har ställt sig avvisande. Några sakskaäl ha icke av utskottet anförts utan endast den rent tillfälliga omständigheten, att de nya valbestämmelserna endast prövats vid ett val och att man därför borde invänta större erfarenhet i fråga om dessa nya bestämmelser. För min del anser jag, att det hade varit ändamålsenligt att undersöka, huruvida erfarenheten från fjol-årets val gått i gynnsam eller ogynnsam riktning, och att sålunda söka skaffa sig ett faktiskt underlag för sin åsiktsbildning.

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommu-
nala val m. m.

(Forts.)

I själva verket föreligger också från fjolårets valutslag tillräckligt underlag för att bilda sig ett omdöme om de nya valbestämmelsernas verkningar. Jag skall endast i största korthet erinra om, att de tidigare gällande valbestämmelserna hade den innebörden, att, vid samverkan mellan olika meningsgrupper samt splittring inom den ena gruppen, röstvärdet riskerade att lida en motsvarande minskning och att detta naturligtvis motverkade ett samgående mellan meningsgrupper, som eljest på grund av viss gemenskap i åsikter skulle varit hågade att gå tillsammans. Genom de nya valbestämmelserna har man åstadkommit, att meningsgrupper kunna gå fram med skilda kandidater och i alla fall bibehålla hela sitt röstvärde i konkurrensen med andra meningsgrupper, med vilka de samverka under en gemensam beteckning. Man har således undanröjt de olägenheter, som förut funnos, och lämnat fritt rum för den benägenhet till samverkan, som kan finnas hos olika meningsgrupper.

Om man ser på det faktiska utfallet av riksdagsmannavalet förlidet år, finner man, att dessa val i elva fall tillförde de samverkande borgerliga partierna mandat, som, i händelse denna samverkan icke ägt rum, skulle ha tillkommit det socialdemokratiska partiet. Om denna samverkan utsträckts till att omfatta även det frisinnade partiet skulle ytterligare sex mandat ha erövrats från det socialdemokratiska partiet.

Mot bakgrunden av denna erfarenhet är det socialdemokratiska partiets motstånd mot dessa nya valbestämmelser mycket lätt att förstå. När partiet i fjol med mycken intensitet, ja, jag kan nästan säga misslynthet, åtminstone vad beträffar motståndarna inom konstitutionsutskottet, gick mot det då framlagda förslaget, åberopade man de valtekniska svårigheter, som man befarade, men jag tror, att man utan att göra partiet någon orättvisa kan säga, att det nog var de valtaktiska farhågorna, som voro avgörande, och dessa farhågor ha ju till fullo besannats. Men det är ju mera en tillfällighet, att denna effekt gått ut över det socialdemokratiska partiet. I en annan valsituation kan samma effekt inträffa till förmån för det socialdemokratiska partiet, och det skall man icke förblise eller underskatta på den borgerliga sidan. Jag menar således, att man omöjlig kan säga, att dessa valbestämmelser rikta sig mot det socialdemokratiska partiet, utan de rikta sig mot vart och ett större parti, som hotar att tillvälla sig hegemonien på bekostnad av övriga partier, som visserligen sammantagna kunna vara större än det förstnämnda, men vilka genom splittring inbördes icke kunna få tillräckligt utrymme för sin representation.

Jag hävdar alltså för min del, att erfarenheten från riksdagsmannavalet förlidet år givit vid handen, att det med de nya bestämmelserna avsedda syftet till fullo ernåtts, under det att de farhågor, som man haft för trassel och besvär icke besannats. Jag har i mina bygder så långt det varit möjligt sökt inhämta underrättelser, men jag har icke hört några farhågor uttalas för ett obehörigt tillgripande av partibeteckning och ej heller har jag hört, att oegentligheter annorstädes förmärkts.

Herr David Bergström och hans medreservanter ha inom utskottet anslutit sig till det slut majoriteten kommit, men de ha varit skiljaktiga i motiveringen. Om jag icke oriktigt uppfattat innebörden av dessa reservanternas motivering, så kan jag väl beteckna den som åtminstone välvilligt avvaktande, och det vill nästan förefalla mig, som om man ur denna reservation kunde utläsa ett välkommet åter nästa år och en antydning om, att herrarna då skola vara villiga att räkna motionären och hans medreservanter en stödjande hand för att åstadkomma den avsedda reformen åtminstone på det inskränkta området i fråga om val av elektor för första kammarval samt val till landsting.

Men dessa reservanter ha särskilt fäst sig vid betydelsen av den officiella statistiken, innan de vilja taga definitiv ståndpunkt till frågan. Jag har, såsom jag tror, icke mindre aktning för den officiella statistiken än herr David

Bergström och hans medreservanter, men jag för min del kan icke förstå, vad denna statistik har att betyda för ett ställningstagande till denna fråga. Ty vi ha i detta fall en fullt tillräcklig statistik i de förhandsuppgifter, som man får i valmeddelanden från de officiella valförrättarna.

Den sakliga valkunskap, som dessa reservanter ha velat förutsätta, innan de taga ställning till frågan, är således i själva verket redan för handen, och jag hoppas därför, att dessa ärade reservanter med den välvilliga ställning de i övrigt intaga till själva spörsmålet vid ett ytterligare övervägande skola känna sig benägna att redan nu stödja oss övriga reservanter i själva sakfrågan.

Då jag för min del icke kan finna annat, än att fullgoda skäl föreligga för motionärens hemställan i den begränsade omfattning den fått i den av mig m. fl. undertecknade reservationen, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till nämnda reservation.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar! Jag ber att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Den motivering, som utskottets majoritet här enats om, är synnerligt knapphändig, det vill jag medgiva, ty utskottet har endast tagit upp en enda synpunkt, vilken är gemensam för majoritetens uppfattning i detta spörsmål. Vi ha ansett, att detta kan vara tillräckligt, ty det gives ju tillfälle att här under debatten, gå utöver de synpunkter, som utskottets majoritet anført.

Vi socialdemokrater, som inom utskottet varit med om att avstyrka motionen, ha alljämt mycket bestämt vidhållit vår tidigare uttalade mening, att bestämmelserna om underparti- och fraktionsbeteckning äro olämpliga och opraktiska samt ägnade att skapa oreda och oklarhet över en valsituation. Jag skulle också tro, att de politiska beräkningar, som eventuellt förelägo, när reformen i fjol infördes, icke heller slagit ut så, att man har någon större anledning till förnöjelse. Det som vanns genom samgående under gemensam partibeteckning samt genom möjligheten att uppställa en otalig mängd listor för alla möjliga kår- och orsintressen — och den vinsten har, enligt vad herr Dahl nu förklarar, om jag fattade honom rätt, bestått däri, att de borgerliga partierna vid fjolårets andrakammarval erövrade 6 mandat, som eljest skulle ha tillfallit socialdemokraterna — det uppväges, synes det mig, fullständigt genom den oklarhet, som skapas. Det blev icke möjligt för väljarna att ens tillnärmelsevis kunna bedöma, vilka representanter de skulle komma att få. Denna olägenhet, förefanns visserligen i ganska stor utsträckning redan förut, men genom denna anordning blev det faktiskt ännu värre.

Nu förstår jag mycket väl, att det icke tjänar mycket till att strida om denna sak. Det steg, som togs förra året, vill man icke återtaga, och något förslag i sådan riktning föreligger ju icke heller i detta sammanhang. Utskottets majoritet har därför nöjt sig med att framhålla, att »då ifrågavarande ändringar i bestämmelserna om valen till andra kammaren helt nyligen genomförts och deras verkningar blott vid ett val hunnit prövas, synes det icke lämpligt att nu införa motsvarande bestämmelser även vid de kommunala valen och elektorsvalen».

Vi ha emellertid av herr Dahl, och hans medreservanter fått veta, att man på det hållet icke alls är konservativ i denna fråga. Man är icke rädd för det nya som här inneslutes, utan förmenar, att erfarenheten från sistlidna val i avsevärd omfattning bekräftat ändamålsenligheten av dessa bestämmelser. Jag kan givetvis icke yttra mig om, huru många av kammarens ledamöter, som dela denna deras mening, men alla, som i någon mån varit engagerade i fjolårets valrörelse, tror jag ha fått en alldeles motsatt uppfattning. Jag skulle tro, att många i denna kammare dela den mening, som herr Pers i ett

*Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommunala val m. m.*
(Forts.)

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommu-
nala val m. m.
(Forts.)

annat sammanhang gav uttryck för, då han gav reformen det betyget, att den icke alls syntes ägnad att giva utrymme åt starka personligheter men väl åt alla tänkbara futtiga lokal- och kärintressen. Detta har för oss i stort sett varit huvudskälet varför vi helt kunnat instämma i vad utskottet begränsat sig till att framhålla nämligen, att det i varje fall icke är lämpligt att innan metoden närmare prövats tillämpa den på nya områden. Detta huvudskäl är, synes det mig, tillräckligt starkt och bärande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet biträtt utskottsmajoritetens förslag, är det icke därför, att jag anser, att en utsträckning av samverkan mellan partier även till landstingsmannaval icke skulle kunna ske i en ordning, likartad med den, som gäller riksdagsmannaval, utan grunden är dels, att jag icke ansett denna metod böra utsträckas till kommunala val i egentlig mening — och därom är utskottet enigt — dels ock att det sätt, på vilket man anordnade frågan förra året, enligt mitt förmenande icke är tillfredsställande.

Man har ordnat det med partibeteckning, underpartibeteckning och fraktionsbeteckning, men av dessa tre olika slag av beteckningar är fraktionsbeteckningen enligt mitt förmenande alldeles överflödigt. Vad beträffar uppdelningen i parti- och underpartibeteckning, nödgas jag säga, att den psykologiskt icke alls motsvarar verkliga förhållandet. Ty nu få under en partibeteckning gå partier, som icke höra tillsammans, och sedan gå dessa partier under olika underpartibeteckningar såsom delar av ett och samma parti. Skall man nu utsträcka denna princip, synes det vara nödvändigt att omarbeta den, så att man i stället för dessa parti- och underpartibeteckningar låter partierna förbli den enhet de äro och eventuellt samverka under en överpartibeteckning men utan någon slags fraktionsbeteckning nedåt.

Under den sista valrörelsen gjordes gång på gång gällande, att när partier samverkade under gemensam partibeteckning, vore de i sak sams; de verkade icke blott mot varandra utan delvis även med varandra och hade gemensamma anknytningspunkter. Detta bortfaller totalt, om man säger, att partierna skola gå fram med vanlig partibeteckning och delvis samverka under en överpartibeteckning.

Då jag tror, att det psykologiska momentet spelar en betydande roll för användning och tillämpning av regler, har jag ansett, att någon utsträckning av den regel, som gavs förra året, icke bör komma i fråga, utan att en omarbetning sker av samma regel. Efter en omarbetning kan det vara lämpligt att använda denna regel i fråga om val av elektor för förstakammarval samt val till landsting, det medger jag, men för andra kommunala val synes mig en sådan anordning vara fullständigt obehövlig.

Beträffande landstingsvalen kunna vi mycket väl reda oss med den valseldstyp vi ha. Man kan där på högra sidan sätta de speciella suppleanternas namn. Här möjliggöres en samverkan mellan partierna, men denna samverkan kommer att lida av samma fel, som, enligt vad jag antydde, vidlåder den metod, som vi förra året antogo.

Med hänsyn till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Dahl: Herr talman! Den siste ärade talaren har anfört två skäl, som föranlett honom att ansluta sig till utskottets majoritet.

Det första skälet var det, att motionären åsyftade att utsträcka dessa valbestämmelser till att gälla även kommunala val. Det skälet torde väl numera

ha förlorat sin betydelse, sedan reservanterna inskränkt sitt yrkande till att avse endast val av elektor för förstakammarval samt val till landsting.

Herr Reuterskiölds andra skäl var det, att de nu använda beteckningarna gäve anledning till invändning ur psykologisk synpunkt, den invändningen nämligen, att parti- och underpartibeteckningarna komme att antyda, att självständiga partier, som samverkade, i den allmänna föreställningen bleve hänfödda till ett gemensamt parti, och han ville därför, att termen parti- och underpartibeteckning borde utbytas mot överparti- och partibeteckning. För min del vill jag icke fränkänna herr Reuterskiölds invändning ett visst fog, men jag vill tillägga, att för den händelse ett övervägande angående utsträckning av dessa valbestämmelser till ett nytt område komme att ske, det icke finnes något hinder för, att man därvidlag jämkar på dessa bestämmelser för undanröjande av de av herr Reuterskiöld anmärkta psykologiska olägenheterna.

Det förefaller mig därför, som om herr Reuterskiölds betänkligheter icke skulle behöva vara avgörande för honom och hindra honom att ansluta sig till den av mig m. fl. avgivna reservationen med den begränsade omfattning, som motionärens yrkande där fått.

Gent emot herr Strömberg vill jag till sist säga ett par ord. Han har anmärkt, att dessa bestämmelser varit ägnade att befordra splittring omkring sockenkandidater, och han har i detta avseende åberopat det betyg, som herr Pers i en nyligen här behandlad motion givit åt dessa valbestämmelser. Jag kan då inskränka mig till att hänvisa till vad jag vid denna frågas behandling gent emot herr Pers erinrade om, nämligen att det just är ett av syftena med dessa valbestämmelser, att man skulle möjliggöra för en grupp av väljare att giva uttryck för sitt personliga förtroende för en viss kandidat och därigenom möjliggöra just för väljarna att närma sig det ideal, som herr Pers ville finna uti majoritetsval i enmansvalkretsar. När man besinnar, att en valkrets kan innefatta 7 å 8 mandat, är det givet, att valmännen i valkretsens olika delar icke kunna ha någon ingående kännedom om alla dessa kandidater. Men då kan inom ramen för ett visst parti en uppdelning, låt oss säga häradsvis, såsom händelsen varit i min hembygd, mycket väl ske mellan valmännen. Jag kan icke inse, att detta skulle vara klandervärdt eller att några olägenheter därmed skulle vara förknippade, utan tvärtom anser jag, att det skulle vara till fördel. Driver man det så långt, att det blir sockenkandidater, är det ett missbruk, men detta reglerar sig självt. Men om man går efter de gamla valkretsarna och delar upp väljarna efter olika kandidaturer, har man just fått fram det, som herr Pers velat få fram, nämligen ett underlättande av kandidatens konfrontation med valmännen samt därigenom uttryck åt det förtroende, som han lyckats förvärva hos dem.

Jag anser för min del, att de av herr Strömberg påpekade förmenta olägenheterna med dessa valbestämmelser i själva verket äro en betydande fördel, när de väl brukas och icke missbrukas.

Herr Bergström, David: Herr talman! Den ärade motionären har i en reservation, som avgivits av mig och ett par meningsfränder, velat utläsa, att vi skulle möjligen till en kommande riksdag kunna mötas, i varje fall när det gällde val till landsting, om jag fattade honom riktigt. I det avseendet har herr Dahl nog gissat rätt. Det är verkligen meningen med våra slutord, att vi vilja taga den frågan i övervägande. Vi ha emellertid inte varit beredda att nu yrka på en skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att få till stånd ett förarbete för detta ändamål. Vi ha velat se litet närmare på de siffror, den statistik, som kan komma från statistiska centralbyrån, om vilken herr Dahl kanske yttrade sig litet mera vanvördigt, än han skulle ha gjort, ifall hans

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommu-
nala val m. m.
(Forts.)

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommu-
nala val m. m.
(Forts.)

partikamrat, chefen för statistiska centralbyrån, hade varit närvarande här i kammaren.

Det är ju dock så, att denna statistik innehåller inte endast siffror, utan även vissa resonemang, som knyts till siffrorna. Det är inte alldeles otroligt, att när statistiken om fjolårets riksdagsval kommer, det kan dragas ut någon kontenta ur siffrorna beträffande användandet av dessa nya över- och underbeteckningar, vilken kan vara av värde vid bedömandet av frågan, om man bör fortgå på denna väg också när det gäller andra områden.

Jag lägger särskilt märke till, att herr Dahl från sin utgångspunkt redan har gått ett stycke på väg mot den mening, som jag möjligen kan komma att företräda till en följande riksdag. Hans reservation skiljer sig betydligt från den av honom framförda motionen och även i väsentlig del, såvitt jag kan erinra mig, från den ståndpunkt, som han hävdade i konstitutionsutskottet.

Med avseende på sättet att taga denna fråga, skiljer jag mig litet grand från herr Dahl. Jag har inte samma benägenhet, som man har på en hel del håll här i riksdagen, att skicka allt möjligt till Kungl. Maj:t för erhållande av en utredning och ett kungl. förslag. Det förefaller mig, som om man på åtskilliga smärre områden skulle kunna utföra detta lagstiftningsarbete själv i första hand här i riksdagen. Det här är just ett sådant område, där man enligt min mening inte nödvändigt skall betrakta Kungl. Maj:t som denna klockarfar, som allting skall åt oss bestyra.

Jag har härmed velat beröra en praktisk synpunkt som bör anläggas på denna fråga, när den, som jag tror, kommer tillbaka antagligen redan till nästa riksdag. Skulle riksdagen då vara beredd att gå det stycke på vägen, som det nu är fråga om, föreställer jag mig, att vi skulle kunna komma därhän, att det stycket blir färdigt från riksdagens sida i så god tid, att det eventuellt skulle kunna tagas i bruk redan vid nästkommande års landstingsval.

Herr Larsén: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en sida av saken, som hittills inte varit beaktad under denna diskussion. Jag kan inte instämma i vare sig motionärens eller reservanternas yrkande, ty jag finner, att de äro ett led i den mekanisering av våra val, som har stigit i allt hastigare tempo under de senare åren.

Redan vid den tiden, då det proportionella valsättet infördes i vårt land, restes från flera håll stora betänkligheter med hänsyn till den mekanisering av valen, som ett dylikt valsätt skulle medföra. Farhågorna voro då kanhända mindre välgrundade, ty det valsätt, som då infördes, var enkelt till sin beskaffenhet och lättförståeligt, men de förändringar i detsamma, som under de senare åren införts, ha gjort, att faran för mekanisering är allvarlig och överhängande.

År 1921 antogs bestämmelsen om absolut rangordning vid valsammanräkningar. Därigenom gavs åt valen en viss stelhets. Samtidigt antogs en röstsammanräkningsmetod, som var av den beskaffenhet, att det i närvarande stund inte är en valman på tusen, som förstår, hur sammanräkningsättet verkar. Det dröjde heller inte länge, förrän man höjde krav på en mekaniserande anordning för valsamverkan. Man önskade att olika partier skulle kunna gå samman vid val med bibehållande av sin egen partibeteckning. Man begärde således i själva verket överpartibeteckning, som herr Reuterskiöld redan har påpekat. Genom antagandet förra året av den kungl. propositionen om underpartibeteckning och fraktionsbeteckning har valarbetet i ännu högre grad mekaniserats.

Nu vill motionären även på de kommunala valens område införa samma förfaringsätt: han vill således införa underpartibeteckning och fraktionsbeteckning. Jag kan inte finna, att några andra skäl därför kunna framläggas

än ett visst strävande efter uniformitet, ty något verkligt behov av dessa anordningar föreligger inte, och ännu mindre ett länge känt behov. Jag tror mig kunna styrka detta påstående genom att hänvisa till vad som förekom i riksdagen för omkring tre år sedan. Då beslöt man införande av den spaltade valsedeln vid de kommunala valen. Säsom skäl till denna förändring anfördes då, att det blivit vanligt, i synnerhet vid kommunalfullmäktigevalen runt omkring i landet, att samtliga partier bortkastade sin egen partibeteckning och gingo till val med gemensam, neutral beteckning samt med en för alla partier gemensam lista. Det har ej heller förnekats, att det gick till på samma sätt vid de följande kommunala valen. Det kan enligt min uppfattning icke vara önskvärt att leda kommunalvalen i en ny riktning genom att införa bestämmelser, som direkt uppmuntra och leda till en splittring på underpartier och fraktioner med ett otal olika listor. Att det skall leda till mekanisering även av de kommunala valen är klart. Att det skall leda till ökad partisplittring är också klart.

Om vi taga nu föreslagna steg, på väg till mekanisering, så är det steget inte det sista, ty vi ha att vänta ett annat, nämligen officiella valförberedelser. En sådan utveckling i mekaniserande riktning måste anses oklok, men vi torde komma därefter. Då konstitutionsutskottet vid 1921 års riksdag behandlade då föreliggande valfrågor, framställdes till den närvarande experten, en medlem av proportionalvalsakkunnigkommittén, den direkta frågan: kan man utan risk taga den nu föreliggande delen av förslaget utan att samtidigt taga förslaget om officiella valförberedelser? Svaret blev: det är möjligt, att det kan gå under ett par val framåt, men sedan kommer det nog att visa sig, att åtskilliga valmanipulationer tvinga fram de officiella valförberedelserna. Sedan den dagen har ju valmaskineriet ytterligare invecklats genom införande av underpartibeteckning och fraktionsbeteckning vid val till andra kammaren, och detta skall ovillkorligen framtvinga officiella valförberedelser. Det är inte förenat med någon större svårighet att anordna dessa, för så vitt det är fråga om andrakammarvalen, ty det torde medföra jämförelsevis ringa arbete för länsstyrelserna. Införes däremot bestämmelser om parti- och fraktionsbeteckningar på de kommunala valens område, bli svårigheterna större. Det är påtagligt, att även i dessa fall komma de officiella valförberedelserna att behövas, men tror någon verkligen, att det skall finnas någon möjlighet att i ett län ordna de officiella valförberedelserna för kanske ett hundratal val, som samtidigt skola pågå? Jag tror det är fullständigt omöjligt. Av detta skäl hyser jag de största betänkligheter emot de föreliggande förslagen, både motionärens och reservanternas. De leda dessutom till en mekanisering av valförfarandet, som småningom skall minska valmännens intresse för valen och tilltro till att valen utfalla rättvist. Detta skall småningom också leda därefter, att det proportionella valsättet har spelat ut sin roll och måste ersättas med något annat, och som jag håller på det proportionella valsättet, kan jag icke annat än i hög grad beklaga en sådan utveckling.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr Stendahl: Den siste ärade talaren har ondgjort sig över, att under de senaste åren förekommit vad han kallar en mekanisering av valrörelsen. Jag vill icke bestrida, att efter det man utökat de röstberättigades antal i den oerhörda grad, som skett under de närmast föregående åren, har såsom ett brev på posten följt en viss mekanisering av valrörelsen. Vill man ha fram de stora väljarmassorna, så måste vägen gå över mekanisering, och om man på det håll, som den ärade talaren tillhör, är missbelåten med mekaniseringen, så är medlet att ta bort mekaniseringen en kraftig minskning av de röstberätti-

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommunala val m. m.
(Forts.)

Om
underparti-
beteckning vid
vissa kommu-
nala val m. m.
(Forts.)

gades antal. På något annat sätt går det inte. Men jag tvivlar på att den siste ärade talaren vill ta konsekvenserna av sin ståndpunkt.

Om jag förstod samme talare rätt, torde det här vara på sin plats att understryka, att konsekvensen av vad han pläderade för, vore majoritetsförtryck. Han tyckte inte om, såvitt jag förstod honom rätt, att ett antal valmän, som representerade valkvoten, utan att fråga vare sig den ene eller den andre, skulle få välja »den någon som helst», som passade dem. Men det är just vad vallagen avser, att de väljare, som representera valkvoten, utan att fråga vare sig Per eller Pål skola få välja just precis den som passar dem, och är det så, att detta varit resultatet av valmetoden, då har valmetoden givetvis i detta fall varit av godo.

För att nu komma till den punkt, som här föreligger, herr talman, så är det ju tämligen tydligt, att den fråga som av motionären framförts kommer att falla vid årets riksdag. Men det är också tämligen klart för oss allesammans, att om Kungl. Maj:t underlåter — vilket är antagligt — att av eget initiativ eller på grund av vad som här förefallit framföra denna sak i en kungl. proposition till nästa års riksdag, torde nog den här saken lösas, av riksdagen, jag höll på att säga, Kungl. Maj:ts bön förutan, på basis av ungefär den av herr von Geijer m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr von Geijer m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr von Geijer m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 28, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

I en inom första kammaren av herr *Ström* väckt motion nr 61 hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja, f. arbetaren vid Karlsborgs fästning *Johan Frans Pettersson* ett årlig understöd av 400 kronor att utgå från och med den 1 januari 1925 under Petterssons återstående livstid.

Om understöd åt f. arbetaren vid Karlsborgs fästning J. F. Pettersson.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I: 61 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Bäcklund* och *Ström*, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion I: 61, måtte medgiva, att förre arbetaren vid Karlsborgs fästningsbyggnad *Johan Frans Pettersson* finge från och med den 1 januari 1925 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av tvåhundra kronor.

Herr Ström: Herr talman! Den man, för vilken jag motionerat om ett årligt understöd av 400 kronor, antogs som fästningsarbetare vid Karlsborg år 1874 och var då 27 år gammal. Han har sedan haft anställning där under en tidrymd av 30 år, visserligen blott som säsongarbetare. Utskottet har uträknat den sammanlagda tiden, som han haft arbete vid Karlsborgs fästning, till 18 år, men om man beräknar, under vilka månader på året som han varit anställd, så kommer man upp till cirka 21 års anställningstid.

Utskottet har naturligtvis icke velat gå med på denna sak, beroende på, att det skulle kunna principiellt verka därhän, att en hel del arbetare med ungefär samma anställningstid likaledes skulle kunna begära understöd. Det har dock tidigare beviljats personliga understöd i fall, då ungefär samma arbetstid förelegat som för denne man. Han frånträdde sin befattning för 20 år sedan och var då 57 år gammal. Under den tid, som har förflutit, sedan han slutade sin anställning och till innevarande år, har han försörjt sig på annat sätt. Han har icke tidigare velat begära något understöd av staten, då han kunnat nödortfigt draga sig fram på annat sätt. Han är nu sjuk, enligt vad som framgår av läkarintyg, och kan icke försörja sig själv.

Under behandlingen i utskottet har utskottsmajoriteten gått emot motionen och avstyrkt densamma. Här har framställts ett yrkande av herr *Bäcklund* i andra kammaren, i vilket jag instämt, att i stället för ett årligt understöd av 400 kronor måtte tilldelas honom för hans återstående livstid ett understöd av 200 kronor. När man betänker, att mannen är 78 år gammal och dessutom sjuk, så skall det dock icke behöva bli så stor utgift för staten, om man skulle bifalla reservationen och ge honom detta lilla understöd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Bäcklund* och mig vid betänkanudet fogade reservationen.

Herr Gustafsson, Karl: Det förhåller sig så, som motionären framställt saken, att den åsyftade mannen haft anställning under vissa år i statens tjänst, men då denna anställning varit av tillfällig art och då det varit så långt tillbaka i tiden, att det nu är över 20 år sedan han var anställd, har bankout-

Om
understöd åt
f. arbetaren
vid Karlsborgs
fästning J. F.
Pettersson.

skottet på grund av de konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till denna anhållan, icke kunnat ge densamma sitt förord.

På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Larson, Edward: Den siste ärade talaren angav som skäl till avslagsyrkandet på motionen, att denne mans arbete varit av tillfällig art. Ja, kan man verkligen säga, att arbetet är av tillfällig art, då man år efter år under sommartiden arbetar hos samma arbetsgivare såsom denne man har gjort? Det finnes säkerligen många områden eller åtminstone ett område, tänker jag mig, där det finnes fast anställd personal, som dock inte arbetar mer än $\frac{2}{3}$ av året. Här är det nu endast fråga om ett mycket ringa belopp, och det vill förefalla mig, som om riksdagen i detta fall borde lägga allmänmänskliga synpunkter på frågan. Det gäller ju här en gammal man, som därtill är sjuk, och jag tror, att riksdagen skulle göra vad som är rätt i detta fall, om den beviljade det lilla anslag, som här är ifrågasatt. Det kan i varje fall inte bli fråga om, att understödet skall utgå under någon längre tid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Det är här icke fråga om, huruvida utskottet ville anslå detta lilla belopp till mannen i fråga — men det är fråga om principen. Denne man har arbetat endast fyra hela år och dessutom de 12 andra åren haft tillfälligt arbete i statens tjänst. Han slutade för 20 år sedan. Bankoutskottet ville ju gärna ge honom detta lilla understöd, men kan omöjligt göra det för principens skull, ty i så fall skulle vi få alla Sveriges arbetare, som någon gång gjort några dagsverken åt kronan, över oss, och då vore gärdet uppgivet. Av denna orsak måste jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag ber att få tillägga, att den ärade förste talaren var med i utskottet, men vågade han icke begära votering för att eventuellt genomdriva sitt förslag utan avstod därifrån, men han förenade sig sedan med en annan utskottsledamot, då denne i stället tog upp yrkandet om votering.

Jag yrkar alltså avslag på hans framställning och bifall till utskottets förslag.

Herr Vindahl: Ja, herr talman, jag skulle inte ha besvärat kammaren, om ej en talare velat göra gällande, att det arbete, som det här är fråga om, icke kan betraktas såsom annat än sommarsäsongarbete. Om herrarna taga del av utskottsutlåtandet, så påpekas där, att under år 1876 arbetade han i 5 månader, intet under 1877, under 1878 7 månader och under 1879 2 månader, 1880 icke alls, och så vidare 2 månader varje år, d. v. s. 1882—84 arbetade han hela året, men sedan bara någon kortare tid av året. Under hela tiden 1893—99 har han icke alls varit anställd i arbetet. Sålunda kan han icke anses som säsongarbetare eller hur man nu vill betrakta honom. Det kan icke betraktas som sammanhängande arbetstid, utan man har plockat samman de korta tidrymder han varit i arbete och då kommit upp till 18 år, icke som en föregående talare sade 21 år. Under sådana förhållanden kan man icke gärna räkna på sådant sätt, att man 20 år efter det han slutade en dylik tillfällig anställning kan göra framställning till riksdagen om att pensionera honom. Jag undrar, vart pensionsväsendet skulle ta vägen, om vi följde sådana principer.

Jag ber, herr talman, att på, som jag tror, mycket goda grunder få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill endast till herr Enhörning säga, att det icke var modet, som saknades för mig, att i utskottet begära votering utan att det kanske var förståndet, som talade, då jag ansåg det vara dumt att begära votering, emedan jag visste, att icke utskottsmajoriteten var för min motion. Jag vill bara säga, att det icke var modet, som saknades.

*Om
understod ut
f. arbetaren
vid Karlsborgs
fästning J. F.
Pettersson.
(Forts.)*

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Det gläder mig höra, att den ärade talaren i utskottet representerade förståndet; varför då icke i kammaren?

Herr Winberg: Herr Enhörning har själv här vittnat om, att utskottet gärna skulle velat ge ifrågavarande person detta lilla belopp, som det här är fråga om, men icke vågat göra detta för principernas skull. Alltså får man väl uttolka detta så, att utskottsmedlemmarna skulle ha önskat, att de varit i den ställningen, att de kunnat biråda ifrågavarande förslag. Då kammaren i sådana fall icke brukar vara lika bunden av principerna som utskottsledamöterna för sin del äro, skulle det då kunna tänkas, att även utskottets ledamöter gärna skulle se, att kammaren nu här, med frånträdande i viss mån av det rent principiella, behjärtade den gjorda framställningen och bifölle vad som begäres.

Under sådana förhållanden, herr talman, är det väl alla skäl att yrka bifall till reservationen, vilket jag härmed ber att få göra.

Herr Lindley: Just vad den senaste talaren talade om är den allra farligaste sak, som kan förekomma på detta område, nämligen att kammaren fattar ett beslut, där kammaren icke har möjlighet att överblicka konsekvenserna av detsamma. Kammaren kanske låter sitt goda hjärta tala och fattar ett beslut i överensstämmelse därmed, men efteråt komma tusen och ett fall, i vilka man åberopar vad kammaren beslutat, och sedan sitter det stackars utskottet fast i den där saxen, i det att vi hava kammarens beslut emot oss, då kammaren, ehuru alla skäl kanske tala för att ett förslag icke skall bifallas, likväl i en tillfällig stämning beslutat i rent motsatt riktning mot vad utskottet hemställt. Jag ber få nämna, att utskottet i dessa frågor icke kan följa någon princip, därför att allting är så oberäkneligt. Kammaren är till och med så oberäknelig, att kammaren kan omkullkasta varje princip, som vi skulle vilja lägga till grund för våra beslut i utskottet, och jag är övertygad om att därest kammaren nu vid detta tillfälle skulle låta det där goda hjärtat tala, kommer säkerligen i en hel mängd fall detta beslut att åberopas. Det är detta, som gör, att det icke finns någon möjlighet att handla på annat sätt än utskottet här föreslagit. Jag skall icke förråda något om frågor, som skola komma inför kammaren, men jag kan nämna, att det under den närmaste tiden kommer att föreläggas kammaren frågor, där bara ett enda beslut kan medföra, må jag säga, att personer i tusentals fall kunna uppträda och med stöd av det beslutet anse sig berättigade att utfå pension från staten, fastän man måste säga sig, att staten i realiteten icke har skyldighet att bereda pension i dessa fall. I det nu ifrågavarande fallet, så frestande det än skulle vara att bevilja en person ett så litet understöd, som här är påyrkat, nämligen ett par hundra kronor, kan jag nämna, att det ju icke bara är ett par hundra kronor det gäller, ty vi skola komma ihåg, att det finns ett beslut, som därtill lägger först och främst 180 kronor; detta gör 380 kronor, och dessutom utgår dyrtidstillägg därpå, så att det i realiteten blir en betydligt större summa än kanske kammaren vid första ögonkastet tror, att det skulle bli. Allt detta gör, att det skulle vara farligt att besluta i överensstämmelse med motionärens önskningsar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om
understöd åt
f. arbetaren
vid Karlsborgs
fästning J. F.
Pettersson.
(Forts.)

Herr **Winberg**: Ja, herr talman, den föregående ärade talaren tillhör ju det stackars utskottet, för att begagna det uttryck han själv använde, och ur denna synpunkt är det förklarligt, att han intager den ståndpunkt han har, om icke för annat så för att hävda utskottets auktoritet. När han emellertid kommer in på frågan om vilka farliga konsekvenser det skulle medföra att icke besluta i enlighet med utskottsförslaget, så tycker jag, att det skorrar litet illa, då man får höra det talet ifrån det hållet. Ha herr Lindley och Sveriges arbetareklass icke stått inför farligare konsekvenser av de beslut, som riksdagen fattat, än av ett sådant beslut, varigenom några småsmulor, 380 kronor, kanske råka att, med icke fullt beaktande av de principiella konsekvenserna, tillfalla någon fattig medlem av arbetarklassen, kan man vara lugn, och jag tror icke, att vi behöva taga det så förfärligt hårt, herr Lindley. Jag tror icke, att samhället ramlar omkull för den sakens skull.

Herr **Lindley**: Endast några ord till. Jag får säga, att det icke alltid är fråga om sådana småsmulor, som herr Winberg talar om, ty det kan många gånger gälla större belopp också, där precis samma synpunkter kunna anläggas och man följaktligen skulle kunna säga, att hava vi sagt a, så få vi säga b också. Om folk, som varit anställda för statens och samhällets räkning, efter 20 års tid komma och begära en pension, som är baserad på de löneförmåner, som de åtnjutit under den och den tiden, kan det säkerligen bli fråga om mycket större belopp än det här är fråga om, men likaväl komma konsekvenserna av detta beslut att återopas.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Bäcklund och Ström vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Ström** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Bäcklund och Ström vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 10—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva, att f. biträdet vid avvittningsverket, f. d. fanjunkaren vid Norrbottens regemente *Johan Adolf Bergström* finge från och med den 1 juli 1924 under sin återstående livstid åtnjuta, utöver honom från arméns pensionskassa tillkommande pensionsförmåner, tillhoppa 1,000 kronor, en årlig pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 1,100 kronor.

*Ang. pension
åt f. biträdet
vid avvitt-
ningsverket J.
A. Bergström.
(Forts.)*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag behjärtar, herr talman, mycket väl de svårigheter, som bankoutskottet har, då det gäller att avvåga dessa understöd eller pensionsbelopp — det är ju blandad karaktär i de här anslagen för de olika befattningshavarna. Men på den förevarande punkten, där utskottet varit enigt och där Kungl. Maj:t ju framlagt proposition och i sin tur stött sig på ett statskontorets utlåtande, har jag emellertid icke kunnat tillbakahålla ett par reflexioner.

Man har, såvitt jag förstår, i det föreliggande fallet utmätt pensionsbeloppet utan hänsyn därtill egentligen att befattningshavaren i fråga tidigare varit pensionär på ett annat område samt icke heller till att han på det område, varom nu är fråga, icke erlagt pensionsavgifter. Om man, efter min uppfattning, tagit vederbörlig hänsyn till dessa båda principer i det föreliggande fallet, hade man måst komma till ett lägre pensionsbelopp i det nu föreliggande fallet än det, som föreslås. Jag är ense med utskottet om att det är med billigheten överensstämmande, trots det att det gäller en person, som på annat håll tidigare har pension, att han erhåller ytterligare ett belopp, men jag måste anmäla avvikande mening beträffande det beräkningssätt, som fört till att det nu ifrågasatta beloppet till omfattningen överstiger den tidigare pensionen.

Jag har emellertid icke någon anledning att här göra något yrkande, då jag icke kan tänka mig att få rättelse, om jag skulle göra ett yrkande. Skulle jag framställa ett yrkande, så skulle det vara på återremiss. Jag vet emellertid icke, om ärendet redan är avgjort i andra kammaren. Skulle så vara fallet, följer därav att ett sådant yrkande icke skulle leda till något resultat. Jag har emellertid velat på den ifrågavarande punkten, då jag förutser, att det kommer en mängd fall av denna art i fortsättningen, fästa uppmärksamheten på saken.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 33—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag till utförande av vissa ändrings- och reparationsarbeten inom fastigheterna nr 5 och 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

*Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.*

Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.
(Forts.)

I en till bankoutskottet avlåten, den 12 februari 1925 dagtecknad skrivelse hade fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen att för utförande av i skrivelsen angivna ändrings- och reparationsarbeten inom fastigheterna Rosenbad nr 5 och 6 å riksstaten för budgetåret 1925—1926 anvisa ett förslagsanslag av 171,000 kronor att, i likhet med vad som föreslagits i årets statsverksproposition i fråga om köpeskillingen för själva fastigheten, utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, måtte till utförande av ändrings- och reparationsarbeten inom fastigheterna nr 5 och 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm, i överensstämmelse med vad i utlåtandet angivits, för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr Clemedtson: Herr talman! När riksgäldsfullmäktige till föregående års riksdag genom bankoutskottet framlade ett förslag, att riksdagen för ett pris av två miljoner kronor skulle inköpa fastigheten nr 5 Rosenbad, var detta bankoutskottets förslag, då det kom inför riksdagen, åtföljt av tvenne reservationer, den ena utav herr Lindley i denna kammare och den andra av herr Winkler från andra kammaren.

Inköpet av denna fastighet föreföll mig och många med mig mycket dyrt, och jag tog mig friheten att här i kammaren opponera mig något emot detsamma. Priset var nämligen två miljoner kronor, under det att enligt sakkunnigas utredningar och uträkningar en alldeles ny fastighet av motsvarande storlek och med samma dyrbara läge skulle kunna betinga en kostnad av cirka 1,650,000 kronor. Emellertid anfördes det från riksgäldsfullmäktige, att fastigheten i fråga skulle vara synnerligen lämplig för sitt ändamål, och dessutom anfördes det ifrån samma riksgäldsfullmäktige, att de kostnader, som skulle betingas av ifrågavarande fastighets inredning för riksgäldsfullmäktige, skulle vara tämligen obetydliga. De skulle stanna vid ett så pass ringa belopp som endast 48,000 kronor.

Det av riksgäldsfullmäktige i år framlagda förslaget till ifrågavarande fastighets inredning för sitt ändamål och till dess reparation slutar, såsom vi nyss hört, på en vida högre summa. Först var det ett förslag uppgjort eller anskaffat av riksgäldsfullmäktige, ett förslag, som emellertid sedermera modifierats till en lägre summa, och slutligen har nu bankoutskottet ansett att vad riksgäldsfullmäktige här proponerat icke vore av beskaffenhet att kunna av bankoutskottet oförändrat godtagas, utan bankoutskottet har gjort vissa kompletteringar, som bankoutskottet ansett nödvändiga, och därigenom har man kommit till denna stora summa av 200,000 kronor.

I det utlåtande, som nu föreligger, framhålles i en skrivelse, som infordrats från fullmäktige, att den ytterst knappa tid, som stod till förfogande vid avlåtenheten av fullmäktiges framställning, omöjliggjorde att verkställa någon mera ingående utredning rörande de sålunda erforderliga arbetena och kostnaderna därför. Ja, herr talman, det må ju kanske vara en sanning, men det är också en sanning med en viss modifikation, ty jag tror, att i det privata livet och vid många andra tillfällen, då enskilda affärsmän och andra hava att träffa några avgöranden, så står det icke på långt när en så rundlig tid till förfogande som det här gjorde. Här var det dock fråga om veckor, under vilka man säkerligen kunnat, i fall man varit mycket intresserad därav, åstadkomma en synnerligen ingående utredning, så att man fått klarhet i detta. Emellertid synes det mig, att det från riksgäldsfullmäktige förelegat en sådan intensiv önskan att komma i besittning av och få flytta in i fastigheten i fråga, att

detta fått vara det primära och sedan det andra vara en angelägenhet av sekundär art, en angelägenhet, som emellertid för riksdagen i år är synnerligen obehaglig.

Nu har bankoutskottet, det får jag lov att säga, varit synnerligen välvilligt i sitt utlåtande emot herrar riksgäldsfullmäktige, till och med, enligt min mening, alldeles för välvilligt. Det säges nämligen på sid. 3 i utskottsutlåtandet under kantrubriken »Utskottet»: »Emellertid har, såsom fullmäktiges föreliggande framställning giver vid handen, en ytterligare utredning i ärendet verkställt, utvisande att de arbeten, som erfordrades inom fastigheten, vore betydligt mera omfattande än som från början *kunnat* förutses.» Herr greve och talman, jag anser, att ordet »kunnat» är ett sådant där välvilligt uttryck, som bort ersättas av något annat, något mera kritiskt, ty, efter vad jag tagit mig friheten framföra, har jag den bestämda uppfattningen, att det mycket väl av riksgäldsfullmäktige hade kunnat åstadkommas bättre utredning under den tid, som stod fullmäktige till förfogande därför.

Vidare säger utskottet på sid. 4 i utlåtandet i det stycke, som börjar med orden »Utskottet har»: »Den förlidet år uppgivna siffran, 48,000 kronor, avsåg *endast* reparation av» — jag ber att få stryka under ordet »endast» — »vissa särskilt angivna lokaler m. m.» Ja, herr talman, detta ord »endast» och vad man menar med det ordet är något, som i vanliga fall är det oväsentliga, men här har detta »endast» visat sig vara det väsentliga. Det var ju fråga om endast 48,000 kronor, som riksgäldsfullmäktige i fjol sade, stödande sig på kungl. byggnadsstyrelsen, men detta »endast 48,000 kronor» ansågs vara huvudsaken, eftersom riksgäldsfullmäktige i fjol anförde följande: »Utöver ombyggnad av taket i den nuvarande banksalen samt vissa målningsarbeten», — — — »torde endast några tämligen obetydliga ändringsarbeten i fastigheten bliva behöfliga». Det är detta »endast» som nu blir tre gånger så mycket som själva huvudsaken. Jag menar, herr talman, att dessa båda uttryck ge vid handen, att, enligt min mening, bankoutskottets medlemmar varit alldeles för milda i sin kritik över detta olämpliga och för staten förmånliga köp, som riksgäldsfullmäktige kastat riksdagen i.

Då jag nu tagit mig friheten, herr talman, att blygsamt kritisera bankoutskottet, anser jag att det vore på sin plats, att bankoutskottet mera kritiskt granskade riksgäldsfullmäktiges förslag, och härvidlag är ju denna fråga icke den enda, beträffande vilken man skulle vilja framhålla detta, utan det finns många andra tillfällen, då enligt mitt förmenande riksgäldsfullmäktige, som äro vana vid att röra sig med stora summor, i sådana smådetaljer, då det rör sig om några hundra tusen kronor eller ett par miljoner, ha visat sig i för liten grad eller icke alls besjälade av sparsamhetens anda.

Då jag nu icke kan instämma i den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, och då jag här begärt ordet, har jag tänkt mig att framlägga ett annat förslag, ty annars skulle det ha varit meningslöst att här upptaga kammarens dyrbara tid. Vid genomläsandet av utskottsutlåtandet har jag för min del tyckt mig finna, att hela denna fråga befinner sig i ett alldeles för outrett skick. Jag tycker mig se av detta utlåtande, att det förefaller, som om i detta reparations- och iordningställningsarbete upptagits somliga poster, som dragit stora utgifter men som skulle kunna anstå, under det att, enligt mitt förmenande, några poster utlämnats, som bort komma i fråga. Om herrar riksgäldsfullmäktige göra sig besväret att gå ut i första kammarens sällskapsrum och kasta en blick på den förnäma fastighet, som det nu är fråga om, se de genast redan på den yttre fasaden, att huset ser ut att vara tämligen förfallet. Jag kan i utlåtandet icke se något talat om iståndsättande av de yttre fasaderna. Måhända är det meningen, att det arbetet räknas såsom vanligt underhållsarbete, men det är i alla fall en omständighet, som jag här velat påpeka.

Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.

(Forts.)

*Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.*
(Forts.)

När man vidare skall gå att vidtaga ett sådant omfattande och dyrbart inrednings- och ändringsarbete i fastigheten i fråga, synes det mig, att det, om den ifrågakvarande fastigheten skall kombineras med fastigheten nr 6, hade varit lämpligt, att utskottet i sitt utlåtande infört något om hur utskottet tänkt sig, att det skall förfaras med den restaurant, som nu är inrymd i fastigheten nr 6. Denna restaurant har visst kontrakt på något år ännu, och sedan vet man icke, huruvida den fortfarande skall drivas eller icke. Det kan hända, att de inredningsarbeten, som nu ifrågasättas, ytterligare komma att få ändras och kanske rent av göras om, när man skall till att kombinera ihop de båda fastigheterna. Detta, herr talman, är också en omständighet, som jag velat peka på, och jag skall taga mig den stora djärvheten, jag må säga så, eftersom jag står tämligen ensam, att framställa följande yrkande: På grund av de ofullständiga uppgifterna i utskottsutlåtandet och för erhållande av allsidig utredning om kostnaderna för avhjälpande av samtliga bristfälligheter jämte inredning av fastigheten i fråga hemställes värdsamt om återremiss till utskottet.

Herr Anderson, Erik: Herr greve och talman! Ja, det är ett faktum och ett beklagligt faktum, att de kostnader, som beräknades förra året för iordningställande av de för riksgäldskontorets räkning inköpta lokalerna, nu vid närmare beräkning och noggrann prövning av frågan hava ökat från 48,000 kronor till 200,000 kronor. Jag skall emellertid icke nu ingå på frågan om, vem eller vilka, som bära ansvaret för dessa felberäkningar. Jag skall icke heller ge mig in på vad den förste ärade talaren var inne på i början av sitt anförande, att fastigheten var för dyr i inköp, ty inköpet är ett faktum, och vi måste se frågan sådan den föreligger i år. Jag kan säga detta, då jag icke var med själv om beslutet förra året. Jag tillhörde då icke bankoutskottet. Jag skall icke heller gå in på en detaljerad redogörelse över det ändringsförslag, som föreligger i det av byggnadsstyrelsen utarbetade förslaget till reparation och ombyggnad av den inköpta fastigheten, ty en sådan redogörelse skulle bli alltför vittomfattande. Jag vill endast peka på de ändringsförslag, om vilka man tvistat något inom utskottet. Men innan jag gör det, skulle jag också vilja säga den föregående ärade talaren, som här anförde, att frågan icke förelåg i fullständigt utrett skick, att bankoutskottet har gått noga till väga under utredningen och prövat såväl det ena som det andra förslaget samt att det slut, vartill bankoutskottet kommit, icke är något förhastat beslut utan ett beslut, som fattats efter mycket noggrant övervägande. Jag skall nu be att få dröja något vid de ombyggnadsarbeten, varom, som jag nämnde, man tvistat något inom bankoutskottet och som möjligen kunnat uppskjutas.

Vi ha nu en värmecentral i vardera av de två fastigheterna, varmed fastigheterna uppvärmas. Pannorna till dessa värmecentraler äro tjugufyra år gamla och snart färdiga att rivs ut. Nu har bankoutskottet föreslagit, att värmecentralerna skola läggas tillsammans, så att det endast blir en central, och att nya tidsenliga pannor skola insättas. Således vinnes en besparing i personal och även i fråga om bränsle genom att, som sagt, man får nya pannor, tidsenliga och bränslebesparande. Vidare vinner man utrymmet av den värmecentral, som finns i den senast inköpta fastigheten. Detta utrymme blir nu för riksgäldsfullmäktiges räkning ledigt att tagas i bruk till förvaring av handlingar och andra saker. Alltså kan jag ej se annat, än att denna ändring, som är den dyrbaraste och som möjligen kunde undvaras för närvarande, är fullt berättigad. Jag vågar också påstå, att en enskild person, som icke företoge en dylik förändring, innan inflyttning i en fastighet ägde rum, utan låte anstå med en reparation, som dock framdeles ovillkorligen måste företagas, tills han flyttat in, icke skulle handla bra och riktigt. Jag anser, att det

skulle vara synnerligen oklokt. Jag finner alltså den vidtagna förändringen vara fullständigt nödvändig.

Den andra förändringen, om vilken det påpekats, att den skulle kunna anstå, är inrättandet av hiss inom fastighetens lokaler. Denna hiss skulle enbart komma att användas i det hus, som tillhör och kommer att begagnas av riksgäldsfullmäktige. Den är mera avsedd till en varuhiss än en personhiss, och skulle hissen tagas bort, skulle det bli ett onödigt arbete och spring i trapporna med alla de värdehandlingar, som skola fraktas från valven i botten, och bevakningen skulle då i hög grad försvåras. Jag tror, att det är en mycket dålig hushållning, att icke hissen inrättas.

Vidare vill jag framhålla, att en liten bostad, belägen utmed Drottninggatan, nu blir ledig. Där har bott en eldare eller maskinist, men bostaden är nästan obeboelig, sådan den nu är. Bankoutskottet har föreslagit, att den skulle förändras så, att den kunde användas. Den ligger alldeles bredvid stora ingången, och det är fullständigt nödvändigt, att det bor en vaktmästare där. Men icke nog med att vaktmästarbostaden blir förbättrad, utan yttre ingången till källarvalven — det finns en mindre ingång från Drottninggatan till källarvalven, som inkräktar på vaktmästarbostaden — skulle slopas och nedgången till valven tagas inifrån huset. Jag anser det synnerligen olämpligt, att ingång till valven, där så många värdehandlingar förvaras, finnes direkt från gatan. Denna yttre ingång har man inom bankoutskottet ansett böra sättas igen, så att ingången till källarvalven endast blir från det inre av fastigheten.

Ja, härmed tror jag mig ha påpekat de saker, som möjligen skulle vara tvistiga. Alla övriga reparationer och förbättringar inom fastigheten äro fullständigt nödvändiga, och det är alldeles givet, att skall man utföra reparationer där, måste de göras, innan inflyttningen sker. Det blir dyrbarare och förenat med en förfärlig oreda, om reparationerna skulle ske sedan fastigheten tagits i bruk.

Med dessa ord, herr greve och talman, yrkar jag bifall till bankoutskottets förslag, som jag anser vara det enda förnuftiga, fastän det blir dyrt — det medges. Det är dock det enda, jag kan förorda.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Endast ett par ord!

Det kan icke förnekas, att den utredning, som förebragtes förra året, var ganska ofullständig. Riksgäldsfullmäktige hava dock såsom skäl härför anfört, att det stod mycket ringa tid till fullmäktiges disposition för denna utredning. Detta skäl har, synes det mig, godtagits av bankoutskottet. När nu emellertid den förste ärade talaren så pass kraftigt kritiserat riksgäldsfullmäktige, borde han väl ändå, med den omsorg han nedlagt på detta ärendet, hava märkt, att riksgäldsfullmäktige vid framläggandet av sitt förslag om att inköpa fastigheten stödde sig på en utredning av den sakkunniga myndigheten, nämligen kungl. byggnadsstyrelsen. Den förste ärade talaren anmärkte, att det dock stod ett par veckor till disposition för riksgäldsfullmäktige att utreda denna fråga. Jag vill då anmärka, att denna tid användes av kungl. byggnadsstyrelsen för dess utredning, och det var på den av byggnadsstyrelsen verkställda utredningen, som riksgäldsfullmäktige stödde sin framställning till riksdagen.

Den förste talaren har dragit in i debatten frågan om vilka kostnader, som skulle uppkomma, när eventuellt Rosenbads restaurant skall utrymma fastigheten. Det är en fråga, som ej alls hör hit; den är icke aktuell. För övrigt vill jag erinra om att det icke är riksgäldsfullmäktige, som ha den saken om hand, utan kungl. byggnadsstyrelsen, som är värd för denna fastighet. Den frågan angår icke på något sätt riksgäldsfullmäktige såsom sådana.

Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.
(Forts.)

Jag vill, då den förste talaren yrkade återremiss av det skäl, att tillräckligt noggrann utredning icke skulle föreligga, till slut säga, att det skälet kunde ha gällt något förra året, men nu föreligger en synnerligen noggrann och fullständig utredning, och på grund därav, herr greve och talman, tillåter jag mig yrka bifall till bankoutskottets förslag.

Herr **Clemedtson**: Ja, herr greve och talman! Den förste ärade talaren efter mig lämnade vissa upplysningar, som jag, samtidigt med att jag ber få uttala min tacksamhet för dem, dock icke anser vara till fyllest, ty här är det ytterligare en del saker och ting, som skulle komma i betraktande. Han slutade med att säga, att bankoutskottets förslag var det enda förnuftiga. Då vill jag endast gent emot detta säga, att jag icke kan finna, att det kan vara så förfärlig oförnuftigt, att man i en situation, som man finner oklar, vill så att säga klia sig litet bakom örat och se, huruvida det icke skulle kunna göras något bättre. Den omständigheten, som i fjol åberopades för att man ej skulle taga sig en sådan funderare på saken, nämligen att fastigheten skulle kunna gå ifrån oss, föreligger ju, herr greve och talman, icke vid detta tillfälle, utan om kammaren skulle vilja gå med på ett sådant återremissyrkande, som jag för min del anser mycket befogat, bleve endast saken den, att vi vid ett senare tillfälle vid denna riksdag ytterligare finge granska dessa papper. Jag vill uttala min tacksamhet för den utredning, bankoutskottet i alla fall gjort, och för att det icke utan vidare svurit på magistrernas ord och tagit för gott vad riksgäldsfullmäktige kommit med.

Jag vill bara peka på en detalj, som riksgäldsfullmäktige ansett sig kunna lägga fram för bankoutskottet, nämligen fullmäktiges förslag om en vaktmästarbostad, som skulle inredas för fastigheten nr 5, men förläggas inom fastigheten nr 6 i rum, som ha ett hyresvärde av 3,000 kronor. Dessutom skulle denna vaktmästarbostad tarva en särskild inredning för herr vaktmästaren på 7,200 riksdaler. Jag menar, att sådana där detaljer visa icke annat än att det är synnerligen befogat, att papperen granskas litet grand, innan de tagas för gott av kammaren. Jag vill, som sagt, uttala mitt tack till bankoutskottet, som observerat denna detalj och rättat den, så att den icke kommit fram i bankoutskottets förslag.

Vidare sade greve Lagerbjelke, att det icke angår riksgäldsfullmäktige — så föllo hans ord — vad som skall inträffa, när Rosenbads restaurant skall flytta. Ja, herr greve och talman, det kan kanske vara rätt, om man bara ser saken mycket enkelt, men om det blir ifrågasatt, att det skall kombineras lokaler med dessa våningar, som ligga i samma nivå som fastigheten nr 5, och tagas i gemensamt bruk med fastigheten nr 5, så blir det väl i alla fall omständigheter, som, om de icke angå riksgäldsfullmäktige, herr greve och talman, dock angå riksdagen.

Jag ber, herr greve och talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Greve **Lagerbjelke**: Herr greve och talman! Jag hade icke väntat, att jag skulle behöva besvara kammaren med att säga ännu några ord, men jag anser mig böra erinra om att det är synnerligen brådskande, att denna fråga nu blir avgjord. Byggnadsstyrelsen har upprepade gånger hört sig för i riksgäldskontoret, när denna fråga kunde väntas bli avgjord. De reparationer, som förestå och utan tvivel komma till stånd, kräva mycken tid. Ju längre det drager ut på tiden med avgörandet av denna fråga, dess längre dröjer det, innan riksgäldskontoret kan flytta in i sina nya lokaler och därigenom möjliggöra för riksdagen att taga riksgäldskontorets nuvarande lokaler i anspråk. Vi ha räknat med att detta skulle kunna ske någon gång i början av nästa års riksdag, troligen i mars, men för att det skall ske, är det en ound-

gänglig förutsättning, att frågan nu blir avgjord. Skall det ytterligare genom utredningar dragas ut på tiden med frågan uppskjutes också den tid, inom vilken den nya fastigheten kan tagas i anspråk. Det blir ränteförluster och tillika dröjsmål, som bli olägliga, icke minst för riksdagen.

Anslag till inredande av nya lokaler för riksgäldskontoret.

(Forts.)

Herr Anderson, Erik: Endast några ord! Herr Clemedtson sade, att det har föreslagits inredning av en vaktmästarbostad, som skulle ha ett hyresvärde av 3,000 kronor. Jag vill i anledning därav endast beträffande denna vaktmästarbostad meddela, att bankoutskottet hemställt, att densamma icke måtte inrättas, utan att rummen måtte reserveras till framtida behov för statens räkning.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Bankoutskottet fann i föl priset för ifrågavarande byggnad mycket högt, men bankoutskottet ansåg dock nödvändigt att inköpa denna fastighet för statens räkning för att få hela komplexet i dess helhet. Ändringsförslaget, som då framlades, gjordes ju upp i all hast, och det slutade, som redan nämnts, på 48,000 kronor. Sedermera har byggnadskontoret varit i tillfälle att studera förhållandena något närmare och har kommit till en betydligt högre summa. Det har syntts bankoutskottet nödvändigt att nu göra lokalerna fullt färdiga och ändamålsenliga för sitt ändamål och ehuru utskottet kom till ett något högre belopp, har det dock begränsats till maximum 200,000 kronor i tanke på att några besparingar skulle kunna göras. Emellertid är det ju nödvändigt att nu utföra dessa arbeten för att göra lokalerna användbara, och man kan ju säga, att det — vid tanke på vad huset kostar — skulle bli mycket dyrare att icke snarast möjligt taga lokalerna i användning. Den största sparsamheten är att nu på en gång göra huset komplett färdigt för sitt ändamål. Vi vinna ju därigenom stora utrymmen i riksdagshuset, som äro nödvändiga för riksdagens behov.

Här har man nu talat om huru en del inredningar skola utföras, så att ingenting vidare är att säga om den saken. Jag vill endast tillägga, att genom att värmelokalerna för båda husen, nr 5 och 6, bliva sammanslagna, kommer därmed för framtiden en rätt väsentlig besparing till stånd, emedan man därigenom behöver mindre personal. Det är givet, att dessa arbeten måste, såsom här påpekats, rätt snart sättas i gång, för att riksgäldsfullmäktige skola kunna disponera lokalerna på beräknad tid, och därför förefaller det mig, som om en återremiss vore fullständigt överflödig.

Den ärade talaren på blekingebänken har nu velat utfråga utskottet angående restaurangen, men vi kunna ej svara något på det. Jag förstår mycket väl, att denna restaurang ligger vederbörande varmt om hjärtat, ty den ligger mycket nära till hands, men huruvida den kommer att kvarhållas i framtiden, är en sak, som vi nu ej kunna avgöra, utan det får framtiden utvisa. Det är byggnadsstyrelsen som har den saken om hand.

Herr greve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Clemedtson: Herr greve och talman! Endast ett par ord ytterligare! Jag ber att gentemot herr Anderson i Hägelåkra i anledning av hans yttrande få säga, att jag uttalat mitt tack till bankoutskottet för att det observerat denna enligt min mening olämpliga åtgärd, som riksgäldsfullmäktige föreslagit i avseende på vaktmästarbostadens förläggning. Jag uttalade mitt tack för att bankoutskottet sett upp därvidlag.

Vidare vill jag göra en anmärkning mot greve Lagerbjelke, då han nyss framhöll, att det vore så synnerligen brådskannde, att saken nu bleve ordnad, ty om den icke ordnades nu, kunde icke riksgäldsfullmäktige flytta in i fastig-

Anslag till
inredande av
nya lokaler
för riksgälds-
kontoret.
(Forts.)

heten, och detta skulle då medföra ränteförlust. Jag kan ej, herr greve och talman, förstå vad för ränteförlust det skulle bli, ty det har icke ifrågasatts, att riksdagen skulle köpa några andra lokaler. Skulle det bli ränteförlust, förutsätter väl det, att kapital skulle läggas ut för anskaffande av andra lokaler åt riksgäldsfullmäktige, men det har väl icke riksdagen tänkt sig.

Jag ber slutligen, herr greve och talman, att gentemot talet om att det är så trängande att få utökad utrymme, citera en ärad ledamot av denna kammare, nämligen herr David Bergström, som häromdagen på tal om detta riksdagshus och dess rymliga lokaler påpekade, hur ödsligt och mörkt och kallt — jag tror han sade något sådant — det är här i motsats till det gamla, tränga men mer familjära riksdagshuset.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
de svenska
lapparnas rätt
till renbete
i Sverige.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om provisorisk lagstiftning rörande ändring av 35 § 2 mom. i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 178, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Grapenson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta för sin del antaga en provisorisk lagstiftning rörande ändring av 35 § 2 mom. i lag angående ändring av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (given den 19 juni 1917) av innehåll att det maximiantal för bofastas reninnehav, som i denna lag bestämdes, oinskränkt utökades från 20 till 50.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Bergqvist**: Herr greve och talman! Av gammalt har det ju varit tillåtet för bofasta att äga renar, som kunnat överlämnas till vård åt renskötande lappar. I lappmarkerna har detta innehav av renar varit ett gott stöd för befolkningen. Genom de senaste årens lagstiftning har emellertid en begränsning i detta avseende skett, i det att inga bofasta inom Jämtlands och Västerbottens län längre få äga renar. Däremot är denna rätt bibehållen för Norrbottens län. Emellertid har den genom 1917 års lagstiftning begränsats så, att en bofast lappmarksbo i Norrbottens län icke äger rätt att hava mer än högst tjugu renar.

Nu föreligger här en motion om att sagda rätt måtte utsträckas till att omfatta ett femtiotal renar. För min del är jag övertygad om, att det varit klokt och för befolkningen nyttigt, om utskottet hade kunnat tillstyrka och riksdagen bifalla denna motion. De fattiga nybyggarna, av vilka många härstamma från lapparna sedan generationer tillbaka, ha av denna binäring haft ett gott stöd i sitt jordbruk, men när den så väsentligt inskränkes, blir deras ekonomiska ställning därigenom betydligt försämrad.

Nu anför emellertid utskottet åtskilliga skäl, varför det icke kunnat tillstyrka herr *Grapensons* motion. Sålunda skulle ett bifall till densamma, säger utskottet, »stå i strid med den politik, som statsmakterna under de senare årtiondena följt såväl vid den inre lapplagstiftningen som vid regleringen av de internationella rättsfrågorna, som sammanhånga med renskötseln

i de svensk-norska gränstrakterna». Ja, vad först och främst den inre politiken beträffar, så har ju den gått ut på att man sökt så mycket som möjligt stödja de nomadiserande lapparna i deras näring och undanröjt allt, som kunde vara till hinder för dem i detta avseende. Nu är jag emellertid övertygad om att därest de bofasta finge ha renar intill ett antal av femtio, därmed icke fjälllapparnas näring skulle på något sätt äventyras. Vad återigen beträffar denna politikens internationella sida, tror jag icke heller, att den komme att beröras därav, ty de renar, varom här kan bli fråga, äro s. k. skogsrenar, och dessa vandra aldrig över till Norge utan vistas i det svenska skogslandet året om och skötas där av särskilda renskötare. Jag tror alltså ej, att man på något sätt genom ett sådant medgivande skulle komma i konflikt med konventionen med vårt grannland Norge angående renbetet inom norskt område.

Den egentliga orsaken varför jag begärt ordet i denna fråga är den, att det synes framskynta i utskottsutlåtandet, att t. o. m. den lilla återstående rätten för bofasta i Norrbottens lappmarker att äga renar så att säga är ställd på avskrivning. Det heter nämligen i utlåtandet: »Men denna rätt gäller endast tills vidare och har genom 1917 års lagändring begränsats till i lagen angivet maximiantal renar.» Jag vill emellertid hoppas, att den rätt, som nu finnes för den bofasta befolkningen inom Norrbottens lappmark att äga ett antal renar, icke måtte avvecklas utan bibehållas även för framtiden. Jag är nämligen alldeles viss om att dessa renar ha gott utrymme inom detta vidsträckta län, som omfattar mer än en fjärdedel av hela Sveriges ytvidd och där det finnes så stora skogsvidder, där renarna kunna finna sin föda.

Jag skall, herr greve och talman, ej göra något yrkande i saken, men jag har velat uttala detta såsom min bestämda uppfattning, med den kännedom jag äger om förhållandena i de norrbottniska lappmarkerna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk.

Utskottets hemställan bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammarerna, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *Svenson, Ernst*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningar för jordbrukskredit.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 259, av herr *Nilsson, Nils Anton*, m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer;

nr 260, av herr *Johansson, Johan Peter*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

Ang.
de svenska
lapparnas rätt
till renbete
i Sverige.
(Forts.)

position angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; samt

nr 261, av herr *Johansson, Johan Peter*, angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående övergångsbestämmelser i anledning av blivande beslut om uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden m. m., allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område, tillhörande klockarbostället i Kopparbergs församling; samt

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett inom Vetlanda stad beläget, klockaren och organisten i Vetlanda församling på lön anslaget jordområde.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till kontrollstyrelsen; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphörande av kammarrättens domsrätt i vissa mål; och

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,57 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 2 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1925—1926 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 7 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1925—1926 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel till uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för lån till egnahemsbyggnader för statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antalet av ordinarie befattningar såsom byrådirektör vid statens vattenfallsverk;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna vara för kronans räkning inmutade;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten beträffande till kontrolltjänstemän oriktigt utbetalda dyrtidstillägg; samt

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 och 2 mom., 18 § 2 mom. och 23 § i skogsvårdslagen den 15 juni 1923; och

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 57, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar samt en i ämnet väckt motion.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner om utsträckt rätt till användande av s. k. valsedel-försändelse vid vissa kommunala val och vid val till riksdagen;

nr 13, i anledning av väckt motion om utsträckning av den tid, inom vilken motion i ämne, tillhörande ständigt utskotts behandling, må väckas; och

nr 14, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att vid val av suppleanter för landstingsmän utse personliga suppleanter;

statsutskottets memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under fjärde huvudtiteln; samt

jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till kontrollstyrelsen, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, väckte nedannämnda motioner:

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny definitiv lönerereglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m.; samt

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 med förslag till civil tjänstepensionslag m. m.

Dessa motioner hänvisades, nr 262 till statsutskottet och nr 263 till bankoutskottet.

Herr *von Sneidern* väckte en motion, nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,37 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 28 och den 31 nästlidne mars.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12—14.

Vid punktvis skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under fjärde huvudtiteln, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Vid punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
